

Nr 29

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., såvitt propositionen behandlats av andra lagutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 126, vilken — utom såvitt avser i propositionen åskat förslagsanslag — hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden, föreslagit riksdagen att, såvitt nu är i fråga,

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ersättning åt smittbärare; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

dels medgiva att ersättning må utbetalas åt företagare m. fl. enligt i propositionen angivna grunder.

Lagförslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om ersättning åt smittbärare

Härigenom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser

1 §.

Smittbärare som på grund av myndighets ingripande, företaget med stöd av epidemilagen, livsmedelsstadgan eller mejeristadgan, till förekommande av att smitta sprides underkastas observation eller isolering eller eljest inskränkning i arbete varmed han må taga befattning, är berättigad att av statsmedel erhålla ersättning enligt vad nedan sägs.

Med smittbärare förstås i denna lag den som, utan att till följd därav hava förlorat sin arbetsförmåga, är behäftad med smittsam sjukdom eller eljest är smittförande så ock den som misstänkes föra smitta.

Smittbärare som icke är föremål för ingripande längre tid än nittio dagar i följd benämnes tillfällig smittbärare. Består ingripandet efter denna tid, benämnes han därefter kronisk smittbärare.

Ersättning åt tillfällig smittbärare

2 §.

Ersättning åt tillfällig smittbärare utgår från och med den dag då myndighetens ingripande träder i tillämpning och så länge det består, dock längst under nittio dagar i följd.

3 §.

Ersättningen åt den som är sjukpenningförsäkrad jämlikt lagen om allmän sjukförsäkring utgår för dag räknat med det högsta belopp som han vid sjukdom är berättigad att uppbära i sjukhjälp på grund av den obligatoriska och frivilliga sjukpenningförsäkringen för dag under de första nittio dagarna av en sjukperiod, för vilka sjukpenning utgår; dock att ersättning åt den som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst alltid skall bestämmas till det belopp för dag räknat som skulle hava utgått till honom, därest hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst.

Ersättningen åt den som icke är sjukpenningförsäkrad enligt nyssnämnda lag skall med tillämpning av de i första stycket angivna grunderna utgå med det belopp för dag räknat som han skulle hava ägt uppbära från allmän sjukkassa, därest han varit obligatoriskt sjukpenningförsäkrad enligt sagda lag.

Den som ej fyllt sexton år må ej åtnjuta ersättning med mindre han visar att han genom ingripandet går miste om arbetsinkomst.

4 §.

Är den till ersättning berättigade intagen å sjukvårdsanstalt, som i lagen om allmän sjukförsäkring omförmäles, skall ersättningen minskas med tre kronor för dag, dock med högst hälften av ersättningens belopp. Det lägsta ersättningsbeloppet till kvinna, som är intagen å sjukvårdsanstalt och i hemmet har minst ett barn under tio år vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller hennes make, skall utgöra fem kronor för dag.

5 §.

Från ersättningen skola avräknas sjuk- eller hempenning, tilläggspenning och barntillägg, vartill smittbäraren under tiden för ingripandet må vara berättigad enligt lagen om allmän sjukförsäkring, lagen med särskilda bestämmelser om frivillig sjukpenningförsäkring i allmän sjukkassa, lagen om yrkesskadeförsäkring eller lagen om moderskapshjälp.

Från ersättningen skola jämväl avräknas sjukpenning som för tid för ingripandet utgår enligt annan lag eller enligt särskild författning eller enligt Konungens förordnande och som bestämmes av eller utbetalas från riksförsäkringsanstalten eller bolag som omförmäles i 1 § lagen om yrkesskadeförsäkring ävensom livränta, som någon åtnjuter på grund av att han är smittbärare, till den del den belöper å tid för ingripandet.

Vad i nästföregående stycke sägs skall äga motsvarande tillämpning, därest smittbäraren äger uppbära ersättning enligt främmande makts lagstiftning om yrkesskadeförsäkring.

6 §.

Tillfällig smittbärare, vilken under tid för ingripande som i denna lag avses är tillförsäkrad lön av allmänna medel, äger rätt till ersättning endast i den mån lönen understiger vad som eljest skulle hava utgått i ersättning åt honom enligt denna lag.

7 §.

Det ankommer på allmän sjukkasse att besluta om ersättning åt tillfällig smittbärare.

Ärende angående ersättning upptages av den lokalsjukkasse eller, där sådan ej finnes inrättad, den centralsjukkasse som smittbäraren tillhör. Tillhör han icke någon sjukkasse, upptages ärendet av sjukkassan i den kommun, där han är bosatt. Är smittbäraren icke bosatt i riket, upptages ärendet av sjukkassan i den kommun, där ingripandet skett.

8 §.

Framställning om ersättning skall göras skriftligen och senast inom sex månader från den dag ersättningen avser, vid äventyr att rätten till ersättning förloras; Konungen dock obetaget att, då särskilda skäl därtill föranleda, besluta att framställning må upptagas till prövning ändå att den göres senare.

Vid framställningen skall fogas av myndigheten eller tjänsteläkaren utfärdat bevis om ingripandet.

Därest sökanden under tiden för ingripandet äger uppbära ersättning, som i 5 § avses, eller lön, som utgår av allmänna medel, skall framställningen därjämte innehålla av sökanden på heder och samvete avgiven försäkran angående den ersättning och lön han äger uppbära under nyssnämnda tid.

9 §.

Beträffande ersättning åt tillfällig smittbärare skola i övrigt bestämmelserna i 11 § tredje stycket, 23 § första stycket, 27 § första stycket, 28 § andra och fjärde styckena, 30 § andra stycket, 32 §, 45 § andra stycket samt 46, 59, 89, 101—103 och 105—107 §§ lagen om allmän sjukförsäk-

ring äga motsvarande tillämpning, dock att vad i 103 § stadgas om socialdepartementet i stället skall gälla inrikesdepartementet.

Utöver vad i 27 § första stycket nämnda lag sägs må ersättning ned sättas eller indragas, om smittbärare underlåter att ställa sig till efter rättelse av myndighet meddelade föreskrifter angående vad han har att iakttaga under den tid ingripandet avser.

Ersättning åt kronisk smittbärare

10 §.

Kronisk smittbärare, som till följd av ingripande som i 1 § sägs tillfogats inkomstbortfall eller annan förlust, må erhålla ersättning med belopp, som med hänsyn till behovet av ersättning, förlustens storlek och omständigheterna i övrigt i varje särskilt fall provas skäligt.

11 §.

Framställning om ersättning jämlikt 10 § skall göras skriftligen hos länsstyrelsen i det län, där sökanden är bosatt eller, därest han icke är bosatt i riket, där ingripandet skett. Vid framställningen skola fogas myndighets beslut om ingripandet och utredning angående den förlust, som sökanden lidit, ävensom den övriga utredning som sökanden önskar åberopa.

12 §.

Länsstyrelsen äger besluta om ersättning jämlikt 10 § och utbetalar till sökanden belopp som tillerkänts honom.

Talan mot länsstyrelsens beslut föres hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till inrikesdepartementet.

Särskild bestämmelse

13 §.

De närmare föreskrifter, som finnas erforderliga för tillämpningen av denna lag, meddelas av Konungen eller av myndighet, som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

Är smittbärare föremål för ingripande vid tiden för lagens ikraftträdande, må ersättning jämlikt denna lag utgå från och med dagen för ikraftträdandet och skall för avgörande av frågan, huruvida han är att betrakta som kronisk smittbärare, även medräknas den tid, ingripandet dessförinnan varit.

Förslag

till

Lag**om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928
(nr 370)**

Härigenom förordnas, att 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

19 §.

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke*:
vad som vid bodelning eller eljest på grund av giftorätt tillfallit make eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva;
vinst å icke yrkesmässig avyttring av fast eller lös egendom i andra fall än som avses i 35 §;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring i allmän sjukkasse eller jämlikt lagen om yrkesskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än från allmän sjukkasse till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom, olycksfall eller arbetslöshet tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller annan livränta;

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring;

ersättning på grund av skadeförsäkring, dock ej i den mån köpeskilling, som skulle hava influtit därest försäkrad egendom i stället försålts, varit att hänföra till intäkt av jordbruksfastighet, av annan fastighet eller av rörelse eller i den mån ersättningen eljest motsvarar sådan skattepliktig intäkt eller motsvarar sådan avdragsgill omkostnad, vilken är att hänföra till någon av nämnda förvärvskällor;

vinstandel eller återbäring, som utgått på grund av annan försäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring, som tagits i samband med tjänst;

¹ Senaste lydelse av 19 § se SFS 1954:204.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

19 §.

19 §.

ersättning jämlikt lagen om ersättning åt smittbärare;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, därför givaren jämlikt bestämmelserna i 20 § icke är berättigad till avdrag;

stipendier till studerande vid undervisningsanstalter eller eljest avsedda för mottagarens utbildning;

allmänt barnbidrag.

(Se vidare anvisningarna)

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

I samband med propositionen har utskottet behandlat två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen nr 539 i första kammaren av herr *Huss* och nr 711 i andra kammaren av fröken *Höjer* och fröken *Liljedahl*.

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts att riksdagen vid behandlingen av propositionen måtte beakta vad i motionerna anförts.

Beträffande de skäl, som ligger till grund för de genom propositionen framlagda förslagen, ävensom i fråga om det närmare innehållet i motionerna får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till propositionen och motionerna.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att smittbärare¹, som på grund av myndighets ingripande med stöd av epidemilagen, livsmedelsstadgan eller mejeristadgan till förekommande av att smitta sprides underkastas observation eller isole-ring eller eljest inskränkning i arbete, varmed han må taga befattning, skall vara berättigad till ersättning av statsmedel. Med smittbärare avses även den som misstänkes föra smitta.

Ersättning åt tillfällig smittbärare, varmed avses den som är föremål för ingripande under högst 90 dagar i följd, föreslås skola bestämmas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller angående sjukpenning enligt lagen om sjukförsäkring. Någon karenstid skall dock icke räknas.

Är smittbärare föremål för ingripande längre tid än 90 dagar i följd be-nämnes han efter denna tid kronisk smittbärare. Sådan smittbärare skall kunna erhålla ersättning med belopp som — enligt vissa i propositionen angivna grunder — i varje särskilt fall provas skäligt.

¹ Det av utredningen begagnade uttrycket bacillbärare har i lagtexten ersatts med be-nämningen smittbärare.

Vidare föreslås att företagare m. fl. skall kunna erhålla gottgörelse för kostnader och förluster, som uppkommit på grund av myndighets ingripande med stöd av epidemilagen eller livsmedelsstadgan för att hindra spridning av smittsam sjukdom. Dessa ersättningsbestämmelser föreslås skola utformas i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, enligt vilka ersättning utgick i anledning av paratyfusedpidemien 1953.

De nya ersättningsbestämmelserna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1956.

För budgetåret 1956/57 äskas ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

Inledning

Frågan om ersättning åt dem som förorsakas förluster till följd av ingripanden i hälsovårdens intresse har sedan lång tid tillbaka varit föremål för uppmärksamhet. Vid epidemilagens tillkomst 1919 infördes i lagen regler om att det allmänna skulle svara för kostnader avseende läkarundersökning, sjukhusvård, smittrening och dylikt samt för viss ersättning till den enskilde, nämligen för kläder och annan personlig egendom som förstördes i smittrenande syfte. Vidare upptogs till övervägande spörsmålet om ersättning åt dem som med stöd av lagen ålades inskränkningar i sin rörelsefrihet, utan att de likväl vore sjuka, s. k. bacillbärare. I det kommittébetänkande, som låg till grund för lagen framhölls därvid, att sådana åtgärder företogs uteslutande i det allmännas intresse för att hindra spridning av smittsamma sjukdomar, samt att det med hänsyn därtill icke vore mer än rättvist och billigt att det allmänna svarade för den förlust av arbetsförtjänst som förorsakades av ingripandena. Denna ståndpunkt vann emellertid icke statsmakternas gillande; man ställde sig tveksam bland annat därför att en sådan ersättningsprincip ansågs vara ägnad att framkalla missbruk. Som skäl mot ersättning åberopades även att en regel om ersättning åt en person som isolerats på grund av smittfara skulle te sig föga rättvis, då en person som isolerats på grund av smittsam sjukdom icke hade rätt till ersättning. När det gällde kroniska bacillbärare ansåg sig statsmakterna dock böra införa en möjlighet till ersättning i sådana fall, då särskilda omständigheter talade för att en person som underkastats inskränkning i sitt näringsfång fick ersättning av det allmänna. Några generella regler om ersättning infördes emellertid icke utan Kungl. Maj:t skulle från fall till fall pröva ersättningsfrågan.

Redan vid denna tid ställde sig statsmakterna sålunda icke i princip avvisande till tanken att det allmänna utgäve ersättning för förluster som förorsakades av myndighets ingripanden. Tanken på det allmännas ersättningsskyldighet har sedan vuxit sig allt starkare. Ett steg mot en vidgad ersättning av allmänna medel togs vid 1936 års riksdag, då man införde möj-

ligheten att av statsmedel bevilja ersättning åt personer som isolerats såsom bacillbärare utan att de likväl vore att anse som kroniska bacillbärare. Möjligheten att lämna ersättning begränsades dock till att avse allenast personer i mycket knappa omständigheter; omständigheterna skulle vara ömmande.

Under de därefter följande åren behandlades frågan om ersättning till bacillbärare upprepade gånger i riksdagen. Med anledning av riksdagens hemställan fick medicinalstyrelsen 1944 i uppdrag att utreda frågan. Styrelsen framlade i november 1947 ett förslag angående generella regler om ersättning till bacillbärare. I förslaget underströks det principiellt berättigade i den enskildes ersättningskrav och hävdades, att generell rätt till ersättning av allmänna medel borde lagfästas. Vid remissbehandlingen av förslaget anslöt sig också samtliga myndigheter och organisationer till denna medicinalstyrelsens uppfattning. Rörande ersättningens storlek samt ordningen för bestämmandet av densamma gick emellertid meningarna isär. Förslaget ledde ej heller till någon proposition i ämnet.

I samband med tillkomsten av 1947 års lag om allmän sjukförsäkring och senare i anslutning till ändring i denna lag föreslogs från skilda håll, att den som avstängdes från sitt arbete därför att han misstänktes föra smitta skulle få ersättning enligt sjukförsäkringslagen som om han vore sjuk. Dessa förslag föranledde emellertid, liksom en i ämnet vid 1952 års riksdag väckt motion, ingen åtgärd, emedan det ansågs att frågan om ersättning i berörda fall borde regleras i annat sammanhang.

Då 1953 års paratyfusepidemi utbröt, aktualiserades ånyo frågan om ersättning av allmänna medel men nu icke blott till bacillbärare utan även till andra enskilda och till företag, som led förluster på grund av epidemien. Denna fick en för svenska förhållanden osedvanlig omfattning, och ett mycket stort antal personer och företag drabbades av förlust av arbetsförtjänst, rörelseförlust, m. m. till följd av hälsovårdsmyndigheternas ingripanden. Med anledning härav utarbetades inom inrikesdepartementet ett förslag angående ersättning av statsmedel till dem som åsamkats sådana förluster i samband med epidemien. Frågan underställdes riksdagen genom proposition nr 240/1953. Därvid betonades, att det vore de alldeles säregna omständigheterna vid den ifrågavarande epidemien, som föranledde att ersättning borde utgå, och att bestämmelserna därför icke finge tillmätas prejudice-rande betydelse. Riksdagen biföll i huvudsak propositionen, men i det av riksdagen därvid biträdda utskottsutlåtandet framhölls önskvärdheten av att generella regler infördes på förevarande område. Den 18 december 1953 utfärdades kungörelse om ersättning av statsmedel i vissa fall på grund av förluster, förorsakade av paratyfusepidemien år 1953 inom landet.

Sedan 1954 års riksdag hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning rörande frågan om ersättning vid lagenliga ingrepp i hälsovårdens intresse, tillkallade chefen för inrikesdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyn-

digande den 27 juli 1954 justitierådet Hugo Digman för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen.

Digman avlämnade den 22 oktober 1955 betänkande i ämnet (stencilerat), innefattande utkast till lag om ersättning åt s. k. bacillbärare och till kungörelse om ersättning av statsmedel i vissa fall vid lagenliga ingripanden i hälsovårdens intresse ävensom utkast till lagar om ändring i regeringsrättslagen och kommunalskattelagen.

Över betänkandet har efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och organisationer.

Allmänna synpunkter på ersättningsfrågan

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Hedlund, anlägger följande allmänna synpunkter på den förevarande ersättningsfrågan:

»Sedan lång tid tillbaka har uppmärksammats frågan i vad mån ersättning bör utgå till den enskilde medborgaren för de förluster av olika slag, som kan tillfogas honom genom ingripande från det allmännas sida. Frågan har fått allt större betydelse allteftersom samhället utvecklats och den statliga verksamheten ökat. I ett utvecklat samhälle måste nämligen i olika hänseenden ingripanden ske i det allmännas intresse, även om därigenom den enskilde åsamkas skador i ekonomiskt avseende. I många fall framstår det som fullt naturligt att den enskilde får ersättning, t. ex. när kronan tar i anspråk den enskildes egendom genom expropriation. I andra fall kan det synas rimligt att den enskilde själv får bära förlusterna vid ingripanden från det allmännas sida. Stundom får ersättningsfrågan bedömas främst ur skälighetssynpunkt.

Givetvis är det önskvärt att så långt möjligt utforma enhetliga normer för det ersättningsansvar som må åvila kronan. Såsom riksdagen uttalade vid sin hemställan om den nu verkställda utredningen, får man börja med att på vissa mera avgränsade områden söka nå fram till enhetliga normer angående när ersättning skall utgå och efter vilka grunder den skall beräknas. Ett sådant avgränsat område — där bristfälligheterna i gällande rätt blivit klart ådagalagda och allmänt erkända — ansågs ingripanden i hälsovårdens intresse utgöra.

Vid utformandet av ersättningsregler på detta område borde enligt riksdagens begäran spörsmålen ses mot bakgrunden av ersättningsproblemen i stort och hänsyn sålunda tagas till de allmänna principerna för ersättningsfrågornas lösande i svensk rätt. I utredningsmannens betänkande har i enlighet därmed de principiella synpunkterna utförligt behandlats, och utredningsmannens förslag har utformats med hänsyn till dessa principer. Det skulle emellertid föra för långt att här närmare utveckla dessa mera all-

männa synpunkter och jag kommer därför i det följande att begränsa mig till hur frågan om ersättning vid lagenliga ingripanden i hälsovårdens intresse bör lösas.

Såsom jag redan inledningsvis berört, har man sedan länge övervägt spörsmålet om ersättning åt s. k. bacillbärare, dvs. personer som avstängts från arbete eller eljest ålagts inskränkningar i sin rörelsefrihet emedan de misstänkes eller konstaterats föra smitta av smittsam sjukdom. Någon allmän rätt till ersättning oberoende av lagstiftning torde icke finnas i dessa fall. Tidigare har man hyst viss tvekan inför tanken att skapa generella regler om ersättning av allmänna medel för inkomstbortfall vid sådana ingripanden. Därvid har bl. a. anförts, att det vore föga rättvist att blott bacillbärare men ej sjuka skulle få ersättning samt att en dylik regel kunde komma att verka tämligen slumpartat. Emellertid har ända sedan 1919 ersättning av statsmedel, om än i mycket begränsad omfattning och med jämförelsevis blygsamma belopp, efter prövning från fall till fall utgått till kroniska bacillbärare. På motsvarande sätt har vidare från och med budgetåret 1936—1937 ersättning i ömmande fall beviljats personer, som isolerats såsom misstänkta smittbärare.

I detta sammanhang må också erinras om att staten, landstingen och kommunerna genom bestämmelser i avlöningsreglementen i stor utsträckning tillförsäkrat sina anställda ersättning vid avstängning på grund av smittfara. Motsvarande reglering har däremot endast i undantagsfall förekommit på den enskilda arbetsmarknaden.

Behovet av andra och generella regler på förevarande område kom till klart uttryck i samband med paratyfusepidemien 1953. Ett stort antal personer drabbades då av inkomstförluster till följd av myndigheternas ingripanden, och statsmakterna ansåg sig böra träda emellan och bereda de skadelidande ersättning. Man införde särskilda regler, varigenom ersättning kunde utgå i större omfattning och efter andra grunder än enligt tidigare praxis. Detta var emellertid en nödlösning, vars giltighet begränsades till paratyfusepidemien; ersättning enligt kungörelsen kunde utgå endast för förlust som inträffat efter den 1 juni 1953 och före den 1 januari 1954. Det är — såsom framhölls under riksdagsbehandlingen av den proposition vari nämnda ersättningsregler upptogs och vilket även understrukits av utredningsmannen — uppenbarligen otillfredsställande, att frågan i vad mån ersättning skall utgå vid ingripanden av här avsedda slag bedömes olika, beroende på om ingripandet företagits i samband med en större epidemi eller som en enstaka åtgärd. För den enskilde är ingripandet lika kännbart i båda fallen.

Sedan den obligatoriska sjukförsäkringen numera genomförts och därigenom ett visst skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom beretts så gott som hela befolkningen, har det förut berörda argumentet mot generella regler om ersättning åt bacillbärare förlorat all bärkraft. Förhållandet är nu sna-

rare det omvända, nämligen att det ter sig inkonsekvent att lagstadgad rätt till ersättning för mistad arbetsinkomst vid isolering på grund av smittfara icke finnes.

Jag delar således obetingat utredningsmannens jämväl av remissinstanserna biträdda uppfattning, att det är principiellt befogat att införa generella regler om ersättning åt dem som till följd av hälsovårdsmyndighets ingripande går miste om arbetsinkomst. Lagstiftningen bör utformas så att den enskilde i dessa fall får en i lag fastslagen rätt till ersättning enligt vissa bestämda grunder.

De ersättningsregler, som tillkom i anledning av 1953 års paratyfusedemi, innefattade även bestämmelser om ersättning för förstörda varupartier och andra företagsförluster. Ersättning av allmänna medel för sådana förluster har tidigare icke kommit i fråga i samband med epidemier. Däremot lämnas vid ingripanden enligt epizootilagstiftningen regelmässigt ersättning av statsmedel för värdeförstöring och vissa andra företagsförluster. Utredningsmannens förslag innebär att ersättning vid ingripanden på hälsovårdens område skall kunna utgå även för nu berörda förluster.

Under remissbehandlingen har invändning häremot icke gjorts i vidare mån än att statskontoret ansett generella ersättningsregler icke böra tillskapas, därest möjligheter föreligger eller kan öppnas att försäkringsvägen åstadkomma skydd mot sådana förluster, vilken fråga först borde klarläggas.

Det är uppenbart att vid en epidemi ingripanden mot företag kan behöva göras, som medför betydande förluster, och många gånger kan det te sig obilligt att låta företagaren bära hela förlusten. Under 1953 års paratyfusedemi företogs t. ex. åtskilliga ingripanden mot företag som medförde förluster av sådan omfattning, att ersättning av allmänna medel framstod som fullt motiverad. Vidare torde det f. n. icke finnas någon försäkringsform, som kan medge skydd mot dylika förluster. Jag vill också erinra om att inom olika branscher, kanske främst livsmedelsbranschen, förekommer ett betydande antal mindre företag, vilkas innehavare kan vara lika beroende av företagets löpande avkastning som en löntagare av sin lön.

På nu anförda skäl anser jag i likhet med utredningsmannen generella bestämmelser böra meddelas om ersättning för de förluster som kan uppstå, då på grund av myndighets förordnande varupartier förstöres eller företag helt eller delvis hindras i sin rörelse. Dessa ersättningsregler synes — i enlighet med utredningsmannens förslag — böra erhålla den utformningen, att möjlighet skapas att efter vissa principer utge ersättning till den skadelidande.

Jag övergår härefter till frågan om vem som bör svara för kostnaderna för de föreslagna ersättningarna. De olika alternativ som här kan tänkas är att lägga kostnaderna på kommunerna, sjukkassorna, landstingen eller staten. Efter att närmare ha diskuterat de olika alternativen

har utredningsmannen — såväl av principiella skäl som med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna — stannat för att kostnaderna bör åvila staten. Samtliga remissinstanser med undantag för statskontoret har också tillstyrkt en sådan lösning.

Jag kan även på denna punkt helt instämma med utredningsmannen. I första hand anser jag det förhållandet att epidemibekämpandet sker i hela landets intresse tala för utredningsmannens förslag. Vidare bör beaktas att sjukförsäkringskassorna baserar sin verksamhet bl. a. på avgifter från de enskilda medlemmarna. Om sjukförsäkringskassorna skulle svara även för ersättning åt bacillbärare, skulle detta kunna drabba kassorna mycket ojämnt och en epidemi som 1953 års paratyfusedepidemi skulle kunna helt rubba vissa kassors ekonomi. Härtill kommer att ersättning i enlighet med vad jag tidigare anfört bör kunna utgå även för företagsförluster. Det är uppenbarligen uteslutet, att kostnaderna därför skulle kunna läggas på sjukförsäkringskassorna. Då det emellertid icke bör förekomma att den ersättningsberättigade i det ena fallet får bidra till finansieringen av ersättningen genom försäkringsavgifter men ej i det andra, framstår det än mera tydligt att sjukförsäkringskassorna ej heller bör belastas med kostnaderna för bacillbärarnas ersättningar.»

Lagstiftningens tillämpningsområde

Departementschefen

Rörande detta spørsmål uttalar departementschefen i propositionen följande:

»Ett av de första spørsmål som möter då man skall införa generella ersättningsregler på förevarande område är hur man skall avgränsa de fall som bör inbegripas under lagstiftningen. Man synes härvid få utgå från de bestämmelser, med stöd av vilka ingripanden må göras. Utredningsmannen har därvidlag skilt på ingripanden mot person och ingripanden avseende egendom och företag.

I fråga om ingripanden mot person innebär utredningsmannens förslag, att de ifrågasatta ersättningsreglerna skulle bli tillämpliga på den som, utan att vara sjuk, på grund av myndighets ingripande med stöd av epidemilagen, livsmedelsstadgan eller mejeristadgan till förekommande av smittas spridning underkastas observation eller isolering eller eljest inskränkning i arbete, varmed han må taga befattning. Denna avgränsning har så gott som utan undantag godtagits av remissinstanserna och jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på att medicinalstyrelsen och styrelsen för statens bakteriologiska laboratorium godtagit utredningsmannens förslag.

Under remissbehandlingen har emellertid från några håll inväntats att ersättningsreglerna bör avse jämväl ingripanden enligt tuberkulosförordningen vilka — som nämnts — utredningsmannen lämnat utanför. Som

skäl för sin ståndpunkt i detta hänseende har utredningsmannen anfört, att den som är behäftad med smittsam tuberkulos regelmässigt torde vara att anse såsom sjuk och således berättigad till sjukersättning samt att avstängning enligt förordningen i andra fall endast kan avse den korta tid, som åtgår för att anskaffa läkarintyg om frihet från tuberkulossmitta. De skäl utredningsmannen anfört till stöd för sin ståndpunkt finner jag bärande och jag vill därför godtaga hans förslag i denna del. Från något håll har vidare ifrågasatts att låta ersättning av statsmedel utgå även till personer som blir föremål för ingripanden enligt karantänkungörelsen. Med hänsyn till de speciella förhållanden denna kungörelse avser och till syftet med den nu ifrågasatta lagstiftningen kan jag icke tillstyrka ett sådant förslag. Ej heller bör ersättning utgå vid ingripanden med stöd av lagen om åtgärder mot utbredning av könssjukdomar.

I enlighet med vad jag nu anfört förordar jag sålunda — i överensstämmelse med vad utredningsmannen föreslagit — att ersättning skall kunna utgå vid ingripanden med stöd av epidemilagen, livsmedelsstadgan och mejeristadgan. När det sedan gäller de personer, som blir föremål för ingripanden med stöd av nämnda författningar, vill jag erinra om att enligt sjukförsäkringslagen sjukpenning utgår vid sjukdom som förorsakar förlust eller nedsättning av arbetsförmågan. Meningen är icke att de nu ifrågasatta ersättningsreglerna skall äga tillämpning på personer vilka på grund av smittsam sjukdom eller annat smittsamt tillstånd förlorat sin arbetsförmåga. Lagstiftningen om ersättning åt bacillbärare bör därför avgränsas så, att ersättning utgår till den som blir föremål för ingripande för att hindra spridning av smitta och som icke på grund av smittsam sjukdom helt förlorat arbetsförmågan. Från lagstiftningens tillämplighetsområde uteslutes härigenom icke blott den, som vid smittsam sjukdom är berättigad till hel sjukpenning från allmän sjukkassa, utan även den, vars sjukhjälpstid vid sjukdomen gått till ända och som fortfarande är arbetsoförmögen, liksom den, som icke är sjukpenningförsäkrad men eljest skulle ägt uppbära hel sjukpenning vid sjukdomen. Denna ståndpunkt torde stå i överensstämmelse med vad utredningsmannen avsett.

Vad härefter angår lagstiftningens avgränsning i fråga om *i n g r i p a n d e n a v s e e n d e e g e n d o m o c h f ö r e t a g* vill jag understryka, att det icke är meningen att ersättning enligt den här föreslagna lagstiftningen skall utgå i anledning av de åtgärder myndigheterna vidtager i sin regelmässiga kontrollerande verksamhet på hälsovårdens område. Vad det här kan bli fråga om att ersätta är förluster, som uppkommer vid extraordinära ingripanden. Jag är vidare ense med utredningsmannen om att ersättningsreglerna i denna del endast bör avse ingripanden i epidemibekämpande syfte. Den av någon remissmyndighet hävdade meningen, att ersättning i denna ordning jämväl borde utgå då åtgärder med stöd av hälsovårdsstadgan vidtages mot fabrik eller näring, kan jag alltså icke dela. På grund härav

och då jag på förut anförda skäl anser ersättningsreglerna icke böra tillämpas på ingripanden enligt karantänskungörelsen kan jag ansluta mig till utredningsmannens förslag, att ersättning skall kunna utgå i vissa fall, då ingripandet skett med stöd av epidemilagen eller livsmedelsstadgan för att hindra spridning av smittsam sjukdom.»

Ersättning åt tillfälliga smittbärare

Departementschefen

I denna fråga anför departementschefen följande:

»Huvudparten av de personer, vilka såsom smittförande kan förväntas bli avstängda från sitt dagliga arbete, torde vara arbetstagare som för sitt uppehälle är beroende av sin löpande inkomst. Såsom utredningsmannen framhållit, är det därför av största vikt att man vid utformandet av regler om ersättning åt bacillbärare utgår från ett förfarande, som kan tillgodose nämnda behov. Det stora flertalet medborgare omfattas av den allmänna sjukförsäkringen. Den av utredningsmannen föreslagna lösningen att låta sjukförsäkringen bestämma och utbetala ersättningen i samma ordning som sjukpenningen synes mig från nyssnämnda utgångspunkt vara den bästa tänkbara. I själva verket torde det knappast vara möjligt, att genom något annat nu befintligt organ åstadkomma en i omedelbar anslutning till inkomstbortfallet fortlöpande utbetalning av ersättningen. Utredningsmannens förslag har också i denna del vunnit allmänt gillande bland remissinstanserna.

På sätt utredningsmannen närmare utvecklat förutsätter sjukförsäkringsmedverkan enkla regler för bestämmandet av ersättningarna. Det kan icke komma i fråga att på sjukförsäkringskassornas personal lägga en prövning från fall till fall av inkomstförlustens storlek. Härför skulle nämligen krävas bl. a. en uppskattande och bevisvärderande verksamhet, som icke lämpligen kan åläggas denna personal. Utredningsmannen förordar i stället en ännu fastare anknytning av ersättningsreglerna till sjukförsäkringen. Han anser sålunda, att ersättning åt bacillbärare bör utgå med samma belopp för dag räknat som skulle utgått i sjukpenning och barntillägg under de första 90 dagarna under en och samma sjukperiod, därest bacillbäraren varit sjuk. Därigenom skulle vinnas, att för mycket stora grupper av inkomsttagare någon särskild beräkning av ersättningens storlek per dag icke skulle erfordras, enär detta redan skett genom bestämmandet av sjukpenningklass. Den viktigaste frågan i detta sammanhang blir då huruvida det kan anses skäligen att bacillbärare får åtnöjas med ersättningsbelopp av samma storlek som sjukpenningen. Utredningsmannens ståndpunkt i detta avseende är, att ersättningen till dem bör vara något förmånligare än sjukpenningen och att man kommer till ett skäligen resultat genom att låta ersättning utgå redan från

isoleringstidens början. Någon karenstid motsvarande den för sjuka skulle alltså icke förekomma.

Blott ett fåtal remissinstanser har haft något att invända mot att ersättningen utgår efter nu angivna grunder. Från några håll, bl. a. landsorganisationen, hävdas emellertid, att utredningsmannens förslag leder till en icke sakligt motiverad underkompensation samt att, om det av praktiska skäl anses nödvändigt att bibehålla sjukförsäkringen som grund för ersättningens bestämmande, intet hinder föreligger att genom procentuellt tillägg höja ersättningsbeloppen så att dessa i princip ger full kompensation. Nämnas må dock i samband härmed att andra remissinstanser funnit det opåkallat att över huvud taget göra avsteg från sjukförsäkringen genom att slopa karenstiden.

Det är uppenbart, att den linje utredningsmannen valt innebär en synnerligen rationell lösning av förevarande spørsmål. Här gäller därför närmast att undersöka, huruvida den också är tillfredsställande ur rättvisesynpunkter. Först må då framhållas att avsikten är att ersättningen — liksom sjukpenningen — skall vara skattefri. Vidare vill jag vid en jämförelse med sjukpenningen understryka den stora betydelse slopandet av karenstiden relativt sett skulle få för flertalet bacillbärare. Jag har tidigare erinrat om att avstängningstiden för åtskilliga bacillbärare kan begränsas till omkring 7 dagar. Den sammanlagda ersättningen till dem skulle bli nästan dubbelt så stor som vad de skulle utfått i sjukpenning, om de varit sjuka lika lång tid. Vid en avstängningstid av 15 dagar — flertalet bacillbärare är icke avstängda längre — blir ersättningen 20 procent högre än den på lika lång sjuktid belöpande sjukpenningen. Ersättningen åt bacillbärare blir sålunda ej obetydligt bättre än sjukpenningersättningen. I flertalet fall torde ersättningen komma att uppgå till omkring 80 procent av inkomstbortfallet medan enligt sjukpenningsskalan kompensationen beräknas motsvara omkring två tredjedelar av inkomstbortfallet i skalans högre inkomstlägen. I det här sammanhanget bör också beaktas, att ersättning kommer att utgå även för helgdag, även om något inkomstbortfall ej inträffar den dagen. Framhållas må vidare att en bacillbärare under avstängningstiden ej sällan kan utföra visst arbete för egen räkning samt att hans levnadskostnader därunder ofta blir lägre, eftersom han slipper resor till och från arbetet, måltider utom hemmet och dylikt. Att nu, då man för första gången skall införa generella regler om ersättning åt bacillbärare, gå längre än vad utredningsmannen förordat kan jag därför icke tillstyrka. Jag förmenar att utredningsmannens förslag leder till skäliga ersättningar.

Enligt förslaget skall vid ersättningens bestämmande hänsyn tagas jämväl till sjukpenning och sjukpenningtillägg som utgår på grund av frivillig försäkring. Sådant tillägg kan sjukpenningförsäkrad medlem, som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst, försäkra sig för.

Tillägget må uppgå till högst så stort belopp, att sjukpenningen jämte tillägget motsvarar sjukpenningen i den sjukpenningklass medlemmen skulle ha tillhört om hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. Vidare kan hemmafruar i allmänhet frivilligt försäkra sig för tillägg om en till tre kronor för dag och därjämte äger vissa studerande försäkra sig för sjukpenning om högst sex kronor för dag eller för sjukpenningtillägg om högst tre kronor för dag. Utredningsmannens tanke med att vid bestämmandet av ifrågavarande ersättning taga hänsyn även till den frivilliga försäkringen synes ha varit, att det skydd som en person ansett sig behöva vid sjukdom bör han komma i åtnjutande av även vid ingripanden av förevarande art, vilka till sina verkningar blir likartade med sjukdom. I och för sig har jag intet att invända mot att hänsyn toges även till den frivilliga försäkringen. Visserligen kan det måhända synas tveksamt om även studerande bör komma i åtnjutande av ersättning beräknad på grundval av den frivilliga försäkringen. Men då ett påtvingat avbrott i studierna i vissa fall torde kunna medföra ökade kostnader i olika hänseenden kan jag godtaga utredningsmannens förslag även i denna del. Ej heller i de fall då ersättningen bestämmes med beaktande av frivillig försäkring, synes mig hänsyn böra tagas till de särskilda karenstider som må vara bestämda i annan mån än att frivillig försäkring med karenstidsförlängning å 90 dagar ej skall medräknas. Denna ståndpunkt överensstämmer i huvudsak med utredningsmannens förslag och har i stort sett godtagits av remissinstanserna.

Emellertid uppstår i detta sammanhang ett särskilt problem i fråga om sådana inkomsttagare som har annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst. Hit hör bl. a. lantbrukare, hantverkare, handlande och andra fria företagare samt sådana personer som har inkomst såväl av tjänst som av annat förvärvsarbete. För dessa gäller, att sjukpenningen enligt den obligatoriska försäkringen kan genom den frivilliga försäkringen höjas till högst så stort belopp som skulle ha utgått, därest hela årsinkomsten av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. I de fall där vederbörande försäkrat sig för högsta möjliga sjukpenning får han såsom bacillbärare enligt huvudregeln ersättning med ett mot årsinkomsten svarande belopp. För den, som icke begagnat eller icke kunnat begagna sig av den frivilliga försäkringen eller försäkrat sig för lägre belopp än han varit berättigad till, leder huvudregeln däremot icke till detta resultat. Utredningsmannen är av den meningen, att ytterligare ersättning bör utgå allenast till företagare, som icke är frivilligt försäkrad och som således från sjukförsäkring endast uppbär grundsjukpenning, utgörande tre kronor om dagen. Den ytterligare ersättningen föreslår han skola bestämmas i samma ordning som i fråga om övriga företagsförluster, d. v. s. efter en prövning i varje särskilt fall av den lidna förlusten. Han utgår nämligen från att en avstängning för företagare i regel icke medför förlust av viss till isoleringstiden hän-

förlig arbetsinkomst utan snarare ett avbräck i rörelsen, vilket icke kan fastställas efter generella, schematiska regler. Mot utredningsmannens förslag har viss kritik riktats, huvudsakligen från riksförsäkringsanstalten, försäkringsrådet och svenska sjukkasseförbundet. I synnerhet har det ansetts otillfredsställande, att en frivilligt försäkrad företagare, som icke tecknat sig för högsta möjliga sjukpenningtillägg, kommer i sämre ställning än en företagare, som helt underlåtit att försäkra sig för erhållande av sådant tillägg, samt att en företagare som har viss inkomst av tjänst icke kan få ersättning utöver sjukpenningbeloppet även om detta icke genom frivillig försäkring avpassats efter årsinkomsten. Vidare har påtalats att möjligheten att teckna frivillig försäkring icke står alla till buds, då därför uppställas särskilda villkor i fråga om ålder och hälsotillstånd. Riksförsäkringsanstalten och svenska sjukkasseförbundet förordar, att endast sjukpenningen enligt den obligatoriska sjukförsäkringen lägges till grund för den ersättning som skall utbetalas av sjukkassa samt att alla företagare beredes möjlighet att därutöver få ersättning i den ordning som föreslås för företagsförluster. Enligt försäkringsrådet däremot bör företagaren som bacillbärare alltid tillerkännas ersättning med belopp motsvarande grundsjukpenningen jämte det högsta sjukpenningtillägg han skulle varit berättigad att frivilligt försäkra sig för. Jag finner kritiken i viss mån motiverad och vill därvid utöver de anförda synpunkterna framhålla följande. För åtskilliga grupper av småföretagare, som icke har någon anställd i rörelsen, medför en isolering regelmässigt inkomstbortfall i samma utsträckning som för löntagare. Andra företagare åsamkas genom sådan åtgärd ofta utgifter av olika slag. Överhuvudtaget torde det kunna antagas att, därest företagare vid avstängning finge ersättning med det sjukpenningbelopp som svarade mot årsinkomsten, han mera sällan skulle bli överkompenserad. I detta sammanhang må framhållas, att sjukpenningbeloppet är maximerat till att svara mot en årsinkomst av 14 000 kronor. Önskvärdheten av en likformig bedömning av ersättningsfrågorna talar också för att de generella reglerna får omfatta så många grupper av bacillbärare som möjligt. På grund härav förordar jag — i överensstämmelse med försäkringsrådets förslag — en regel av det innehåll, att den som åtnjuter annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst skall i ersättning såsom bacillbärare av sjukkassa äga uppbära det belopp för dag som han vid sjukdom skulle varit berättigad till om hela hans årsinkomst av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst.

Det återstår härefter att lösa ersättningsfrågan för vissa grupper av bacillbärare, som icke är medlemmar i sjukkassa eller ej omfattas av den allmänna sjukförsäkringen, nämligen personer under 16 år, vissa utlänningar, vissa arbetstagare som enligt beslut av Konungen är undantagna från sjukförsäkringen samt personer som ej har en årlig inkomst om minst 1 200 kr. Utredningsmannen föreslår, att dessa grupper skall be-

2 — *Bihang till riksdagens protokoll 1956. 9 saml. 2 avd. Nr 29*

handlas som om de varit sjukpenningförsäkrade och hänvisar till att en motsvarande bestämmelse intagits i yrkesskadeförsäkringslagen. Mot detta förslag har någon erinran icke framställts under remissbehandlingen. Jag finner också förslaget välbetänkt. När det gäller personer under 16 år synes mig en begränsning dock böra göras. Jag anser sålunda icke rimligt att ersättning motsvarande grundsjukpenning, d. v. s. tre kronor om dagen, i sådana fall utgår utan prövning. Här torde man få kräva att ingripandet medför inkomstbortfall och jag vill sålunda föreslå, att ersättning till den som är under 16 år skall utgå endast om han visar att han gått miste om arbetsinkomst till följd av ingripandet. Med arbetsinkomst torde då få förstås inkomst av ett mera stadigvarande arbete; icke en helt tillfällig dagsförtjänst.

Bestämmandet av ersättningen åt bacillbärare tillhörande företagargruppen och grupperna utanför sjukförsäkringen kräver något mera arbete från sjukkassans sida än för övriga bacillbärare. Sjukkassan måste nämligen fastställa vederbörandes årsinkomst innan ersättningen kan bestämmas. Därvid bör tillämpas samma regler som vid klassificeringen inom sjukpenningförsäkringen. I detta sammanhang vill jag också med anledning av ett påpekande av en remissmyndighet framhålla, att man beträffande bacillbärare helt kan bortse från risken för att någon genom simulation eller aggravaion obehörigen förskaffar sig ersättning. Skäl föreligger därför icke att vidtaga särskilda åtgärder för att förhindra överförsäkring.

Såsom jag tidigare påpekat förekommer det personer, vilka hela livet eller i varje fall under mycket lång tid är smittförande, s. k. kroniska bacillbärare. Det är på skäl som jag senare kommer att närmare utveckla ofrånkomligt, att dessa i ersättningshänseende behandlas på annat sätt än de tillfälliga bacillbärarna. En begränsning av den tid, varunder ersättning enligt de generella reglerna utgår, måste därför göras.

Utredningsmannen har funnit att, om nämnda tid bestämmes till tre månader, så gott som samtliga icke kroniska bacillbärare kommer att under hela avstängningstiden få ersättning enligt de generella reglerna. På grund härav och med hänvisning till att en sådan tidsbegränsning även finnes i sjukförsäkringslagen föreslår han att maximitiden för ersättning enligt de generella reglerna bestämmes till 90 dagar samt att ersättning för tiden därefter får utgå enligt reglerna för kroniska bacillbärare. Flertalet remissinstanser, som tagit ställning till denna fråga, godtar utredningsmannens förslag. Röster har dock höjts för att någon gränsdragning överhuvudtaget icke skall förekomma eller att ersättningstiden skall förlängas.

För att vinna fördelarna med en enhetlig bedömning av ersättningsfrågorna efter enkla generella regler har man, såsom framgått av vad jag tidigare anfört, måst söka utforma reglerna så att de leder till ett skäligt resultat för det stora flertalet bacillbärare. Därvid har man fått bortse från att en prövning av alla omständigheter i det enskilda fallet kanske skulle

ha lett till att i ett fåtal fall ersättningen blivit något högre eller något lägre. En motsvarande avvägning måste också göras när det gäller att bestämma ersättningstiden. Det torde vara mycket sällsynt, att en icke kronisk bacillbärare är smittförande mer än 90 dagar. En sådan maximitid anknyter också naturligt till sjukförsäkringen. De skäl som föranlett denna tidsregel i fråga om sjuka torde äga giltighet även för bacillbärare. Jag finner sålunda utredningsmannens förslag välgrundat och tillstyrker detsamma.

Vid remissbehandlingen av utredningsmannens förslag har från något håll framförts den tanken att möjlighet borde öppnas att, då omständigheterna är ömmande, medge ersättning utöver den lagstadgade. Enligt de principer, efter vilka det av mig nu förordade förslaget är uppbyggt, torde utrymme knappast finnas för en undantagsregel för det fall att omständigheterna är ömmande. Ersättningen kommer i åtskilliga fall, särskilt i fråga om låglönegrupperna, att helt eller i det närmaste helt täcka inkomstbortfallet. Vidare torde det icke böra komma i fråga att uppdraga åt sjukkasorna att pröva, när omständigheterna är ömmande. Ett sådant förfarande skulle helt kunna förrycka fördelen med fasta, enhetliga regler. Jag vill vidare erinra om att någon särbestämmelse för ömmande fall icke ingår i sjukförsäkringslagen, oaktat sjukdom regelmässigt drar med sig utgifter utöver vad som ersättes enligt nämnda lag. För det fall att omständigheterna är ömmande och behov av ytterligare hjälp föreligger torde sådan få lämnas i annan ordning.

Slutligen vill jag i detta sammanhang nämna att då bacillbärare vårdas å sjukvårdsanstalt ersättningen bör — i enlighet med vad som gäller i fråga om sjukförsäkringen — minskas med i regel tre kronor för dag. Vidare bör från ersättning avdragas sjukpenning m. m. som utgår enligt sjukförsäkrings- och yrkesskadeförsäkringslagarna och vissa andra författningar. Om bacillbäraren under ingripandet är tillförsäkrad lön av allmänna medel bör ersättning utgå endast i den mån lönen understiger ersättningen. Härtill ävensom till övriga speciella bestämmelser återkommer jag senare.»

Ersättning åt kroniska smittbärare

Departementschefen

I denna del uttalar departementschefen:

»Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har alltsedan epidemilagens tillkomst Kungl. Maj:t efter särskild ansökan brukat bevilja understöd åt sådana personer som på grund av konstaterad kronisk smittfarlighet underkastats inskränkning i sitt näringsfång. Ersättningen har varit av ringa storlek; i regel ej mer än 40 à 50 kr. i månaden. Antalet sådana ärenden har

varit mycket litet. I genomsnitt torde ej ha förekommit mer än omkring fem ärenden per år.

Då man nu skall införa generella ersättningsregler framstår det — som jag redan uttalat — såsom nödvändigt eller i varje fall synnerligen lämpligt att till särskild reglering utskilja de bacillbärare, vilkas smittförande tillstånd blir livsvarigt eller i varje fall mycket långvarigt. I likhet med utredningsmannen har jag funnit en praktiskt godtagbar regel för avgränsning av dessa kroniska bacillbärare kunna vinnas, om till denna kategori hänföres personer, som är smittförande mer än 90 dagar i följd.

Utredningsmannen har redovisat åtskilliga, enligt min mening tungt vägande skäl för att frågan om och med vilket belopp ersättning av statsmedel skall utgå till de kroniska bacillbärarna avgöras efter en prövning av omständigheterna i varje enskilt fall. Som skäl har åberopats bl. a. att det visat sig, att det i regel är äldre personer som blir kroniskt smittförande, och många av dessa har kanske på grund av åldern redan fått sin arbetsförmåga nedsatt, då ingripande mot dem som bacillbärare vidtages. Andra förlorar måhända under tiden för ingripandet efter hand sin arbetsförmåga. I vissa fall finnes möjlighet att genom operativt ingrepp häva det smittförande tillståndet. Det är också i en del fall tänkbart, att — eventuellt efter omskolning — vederbörande kan övergå till annan sysselsättning så att ingripandet kan upphöra eller inskränkas. Med hänsyn till dessa omständigheter synes det mig icke lämpligt, att såsom under remissbehandlingen från något håll föreslagits söka åstadkomma en generell reglering av ersättningsfrågorna även för dessa bacillbärare. Ersättning åt dem kan svårigen beräknas direkt på visst inkomstbortfall utan hänsyn bör kunna tagas även till andra omständigheter. Annars skulle resultatet säkerligen i många fall te sig stötande. Jag vill tillägga att man i hittillsvarande praxis icke strikt hållit på principen om ersättning motsvarande inkomstbortfallet utan beaktat även andra särskilda förhållanden. Jag godtar alltså utredningsmannens förslag att man i fråga om kroniska bacillbärare prövar ersättningsfrågan från fall till fall med beaktande av de föreliggande omständigheterna. Därvid bör hänsyn kunna tagas även till att ömmande omständigheter föreligger.

I betänkandet har utredningsmannen framlagt vissa vägledande synpunkter för ersättningsbeloppens bestämmande. Ersättningen skulle i regel bestämmas till lägst tre och högst tio kronor om dagen. Jag kan — dock med betoning av att det icke får bli en schematisk tillämpning — i huvudsak ansluta mig till utredningsmannens synpunkter. Särskilt vill jag med anledning av vad som anförts i en del remissyttranden understryka, att ersättningarna visserligen måste bestämmas till väsentligt högre belopp än vad hittills varit brukligt men att ersättningsbeslutet dock måste grundas på bl. a. en behovsprövning och icke på allmänna skadeståndsregler.

Såsom utredningsmannen anmärkt bör med hänsyn till att de för ersättningsbeslutet grundläggande förhållandena kan ändras under ingripandets

bestånd ärendet kunna omprövas från tid till annan. Ersättningen bör därför bestämmas för en tid av högst två år åt gången. När skäl därtill föreligger bör emellertid beslutet kunna omprövas före utgången av den bestämda tiden. Att som medicinalstyrelsen föreslagit förlänga intervallen utöver två år anser jag — med hänsyn till att ersättningen i viss utsträckning bestämmas efter skälighetsprövning — icke lämpligt.

Enligt utredningsmannens förslag skall ersättningsärendena beträffande kroniska bacillbärare prövas i första instans av länsstyrelsen och efter besvär av Kungl. Maj:t i statsrådet. Vissa remissmyndigheter har hävdad, att en central prövning bör bibehållas. Att låta Kungl. Maj:t även i fortsättningen direkt pröva dessa ärenden synes mig icke motiverat. En sådan ordning är alltför omständlig och kan icke anses betingad av ärendenas natur. Kravet på enhetligt bedömande framträder ej heller med sådan styrka i fråga om dessa ärenden att prövningen måste ankomma på central myndighet. Som jag redan nämnt skall ju hänsyn kunna tagas till omständigheterna i varje särskilt fall. Såsom utredningsmannen föreslagit torde utan olägenhet kunna uppdragas åt länsstyrelsen — som ju har goda möjligheter att införskaffa den utredning som erfordras — att besluta i ärendena. I anledning av vad försäkringsrådet uttalat angående ingivandet av ansökan om ersättning vill jag tillägga, att då en bacillbärare första gången skall ansöka om ersättning hos länsstyrelsen synes det lämpligt att han inger sin ansökan till sjukkassan, som med eget yttrande översänder ansökningen till länsstyrelsen. Någon bestämmelse härom erfordras dock icke i lagen.»

Ersättning för företagsförluster m. m.

Departementschefen

Rörande hithörande spörsmål framhåller departementschefen:

»De av utredningsmannen föreslagna bestämmelserna om ersättning för företagsförluster m. m. skiljer sig i princip från reglerna om ersättning åt bacillbärare främst därtutinnan, att de icke skapar en rätt till ersättning utan öppnar möjlighet till ersättning i vissa fall, där det ansetts obilligt att den enskilde själv skall svara för förluster, uppkomna till följd av myndighets ingripanden. Med hänsyn därtill föreslås dessa bestämmelser skola upptagas i en särskild kungörelse. Såsom jag tidigare anfört bör en sådan författning begränsas till att avse ingripanden, som skett med stöd av epidemilagen eller livsmedelsstadgan för att hindra spridning av smittsam sjukdom. Ersättning för företagsförluster i samband med epidemibekämpande åtgärder har förut utgått av statsmedel endast i anslutning till paratyfusedpidemien 1953. Denna epidemi föranledde en mångfald ingripanden av olika slag, som gav en rikhaltig erfarenhet för bedömning av vilka förluster det här kan bli fråga om att ersätta. Utredningsmannen har valt att till grund för ifrågavarande lag-

stiftning lägga den kungörelse om ersättning av statsmedel, som utfärdades 1953 i anledning av nämnda epidemi. De däri upptagna reglerna, för vilka i viss mån epizootilagstiftningen utgjort förebild, har visat sig i stort sett tillfredsställande. Med hänsyn härtill och då försiktigheten synes bjuda, att mera genomgripande förändringar i de regler som hittills prövats icke göres innan ytterligare erfarenhet rörande dessa ersättningsfrågor vunnits, finner jag utredningsmannens uppläggning välbetänkt.

Enligt 1953 års kungörelse kunde ersättning utgå för förluster i samband med förordnande att varuparti skulle förstöras eller behandlas på särskilt sätt, för utgifter som blivit onyttiga, däribland löner, som företag utbetalt till personal vilken till följd av ingripandet ej kunnat beredas arbete, för kostnader avseende laboratorieundersökning av vissa prov samt, vid särskilda skäl, för väsentligt intrång i näring eller avsevärd minskning i arbetsförtjänst i andra fall än nyss sagts. Därjämte innehöll kungörelsen bl. a. en bestämmelse om ersättning till den som på grund av driftavbrott gått miste om arbetsinkomst.

Utredningsmannen föreslår att även i den generella lagstiftningen skall upptagas bestämmelser som möjliggör att ersättning utgår för förluster av nyssnämnda slag. Därutöver bör enligt hans mening direkta utgifter, som företagare haft för att effektuera myndighets beslut, kunna ersättas med stöd av lagstiftningen. Hans förslag innehåller också, som tidigare nämnts, en regel om ersättning åt företagare, som blivit avstängd såsom bacillbärare.

Med det syfte jag inledningsvis angivit för ifrågavarande lagstiftning är det väl förenligt, att ersättning blott utgår för vissa slag av förluster samt att ersättningsberäkningen grundas ej på allmänna skadestandsregler utan i stället på skälighetsöverbäganden. Att jag i huvudsak är ense med utredningsmannen om vilka skador som bör kunna ersättas i denna ordning, framgår av vad jag förut sagt. Jag vill också rörande min inställning till dessa frågor hänvisa till vad jag anfört i propositionen nr 240 år 1953 angående anslag till vissa ersättningar i anledning av paratyfusedpidemien samma år.

I det följande kommer jag att närmast beröra de förluster av skilda slag, som enligt utredningsmannens förslag skulle kunna ersättas, och de erinringar häremot som framställts under remissbehandlingen.

De förluster som kan uppkomma till följd av myndighets beslut beträffande visst varuparti är av mångahanda slag. Först må nämnas värdeförluster, då beslutet avser att varor skall förstöras eller förändras. Vidare merkostnaden inom driften i samband med sådan åtgärd, exempelvis för personal, transportmedel eller lagerlokaler. Även om beslutet icke får formen av ett ingripande avseende vissa varor, kan det få till följd att varor förfäres. I 1953 års kungörelse liksom i utredningsmannens förslag nämnes att såsom värdeförstöring skall jämväl anses att myndighets förordnande haft till direkt följd att varor ej kunnat säljas eller användas, såsom att ett förbud medfört att försäljningsställe måst stängas och varor

i följd därav förfarits. Att försäljningsställe måst stängas har sålunda angivits endast som ett exempel och med anledning av ett par remissyttranden vill jag uttala, att, om förutsättningar i övrigt är för handen, ersättning lika väl bör kunna ifrågakomma om myndighets beslut innebär att mejeri, ostlager el. dyl. måste stängas. Däremot framhöll jag i nämnda proposition, att med bestämmelsen icke avsågs att ersätta indirekta förluster till följd av myndighets åtgärd, såsom att viss vara icke kunnat vinna avsättning eller att dess försäljning fördröjts utan att varan därigenom förstörts eller blivit oanvändbar för sitt ändamål. Jag nämnde i det sammanhanget att slaktdjur kunde minska i värde om slakten fördröjdes. Andra exempel på samma slags skador är merkostnad för egen slakt och förluster vid nödslakt. Det är fortfarande min uppfattning, att det skulle föra för långt, om även sådana förluster ersattes av statsmedel.

En ytterligare begränsning gjordes i 1953 års kungörelse genom stadgandet, att en skadelidande finge ersättning blott om det sammanlagda beloppet av värdeförstöring och kostnader, som han fått vidkännas, överstege 100 kr. Utredningsmannens förslag innebär på denna punkt ingen förändring. Vissa remissmyndigheter har påyrkat en höjning av beloppet och i något yttrande har hävdats att begränsningen saknar fog. Jag anser beloppet utgöra en lämplig gräns för vad en skadelidande, som här avses, under alla omständigheter själv bör svara för.

I utredningsmannens förslag har också bibehållits den i 1953 års kungörelse upptagna värderingsregeln, att värdet av vara skall bestämmas till dagspris vid inköp av den som lidit förlusten. Statskontorets påpekande att viss tvekan kan råda om när skadan skall anses ha inträffat ger mig anledning uttala, att skadan enligt min mening i princip får anses uppstå den dag företagaren betages rätten att förfoga över varan på grund av myndighets beslut. Priset på varan nämnda dag bör alltså läggas till grund för skadeberäkningen. Att ersättning icke skall utgå, därest varan sedermera kan säljas eller eljest användas för sitt ändamål, framgår av vad jag tidigare anfört. Däremot synes mig uppkommande lagringskostnader böra vara ersättningsgilla.

Den värderingsmetod, som jag sålunda förordar, är ett uttryck för den s. k. återanskaffningsprisprincipen. Detta innebär, att om skadan träffar en detaljist så skall grossistpriset vara normerande för ersättningen. På motsvarande sätt skall producentpriset läggas till grund för beräkningen av skada hos grossist. Såsom framhållits i en del remissvar kan metoden icke följas, då det gäller att fastställa skada, som drabbat producent. I sådant fall synes det nödvändigt att grunda skadeberäkningen på producentpriset.

Ersättning för utbetalda löner till personal, som på grund av rörelsens stängning icke kunnat beredas arbete, kunde enligt 1953 års kungörelse utgå med 80 procent av utgiften. Enligt utrednings-

mannens förslag göres ytterligare en begränsning, nämligen att ersättning ej utgår på lönebelopp i den mån det överstiger 30 kr. för dag. Båda dessa begränsningar har under remissbehandlingen betecknats såsom oberättigade av vissa berörda sammanslutningar. I vart fall bör, anser man, det maximerade lönebeloppet höjas. Grunden för den procentuella reduktionen är den för hela lagstiftningen antagna principen, att en viss del av skadan bör bäras av den skadelidande själv. Begränsningen av ersättningsunderlaget är betingad av att ersättningen till bacillbärare enligt de nu föreslagna reglerna icke skall utgå med hela inkomstbortfallet utan med det belopp, som svarar mot sjukpenningen. Denna är maximerad till 20 kr. för dag. Även med beaktande av att detta belopp i motsats till lönebeloppet är skattefritt, synes mig maximeringen till 30 kr. för dag riktig från angivna betingelse.

Statskontorets och försäkringsrådets påpekande, att ersättning av statsmedel icke samtidigt bör utgå såväl till arbetstagare vilken blivit bacillbärare som till företag för utbetald lön till samme arbetstagare under tid då denne varit bacillbärare, föranleder mig att föreslå ett tillägg till bestämmelsen. Detta tillägg kan lämpligen givas det innehållet, att från ersättningen till företaget skall avräknas vad arbetstagare hos företaget under den tid nämnda ersättning avser såsom bacillbärare uppburit av statsmedel.

Bland andra utgifter som till följd av ingripandet blivit onyttiga har särskilt nämnts arrende eller hyra för område eller lokal, som icke kunnat utnyttjas. Meningen är icke att — såsom antytts av en remissmyndighet — ersättning enligt denna bestämmelse skall utgå för den del av de fasta utgifterna i rörelsen, som belöper på avstängningstiden. Sådana utgifter kan i vissa fall ersättas vid väsentligt intrång i näring, var till jag återkommer senare. Här avses i stället särskilda utgifter, mera direkt hänförliga till avstängningstillfället. Ej heller är det, som från annat håll ifrågasatts, åsyftat att ersättning enligt denna föreskrift skall utgå till företagare, som tvingats stänga sin rörelse därför att han blivit isolerad såsom bacillbärare.

Ersättning för kostnad för laboratorieundersökning föreslås liksom enligt 1953 års kungörelse kunna utgå, då den sammanlagda kostnaden som en ersättningsberättigad i detta hänseende fått vidkännas överstiger 1 000 kr. Här avses icke, som några remissinstanser antagit, undersökningar som författningsenligt bekostas av hälsovårdsnämnd eller epidemidistrikt utan företagskostnader i samband med en epidemi. Maximibeloppet 1 000 kr. hänför sig alltså till varje särskild epidemi. Därav framgår jämväl att undersökningar, som kan anses ingå i en fortlöpande kvalitetskontroll, icke skall bekostas av statsmedel. I enlighet med ett påpekande under remissbehandlingen synes böra angivas, att ersättning medges endast för undersökning som utförts på laboratorium, godkänt av

medicinalstyrelsen. Någon sänkning av nämnda belopp — såsom föreslagits i flera remissvar — finner jag icke påkallad.

Beträffande den bestämmelse, som stadgar möjlighet för företagare att då särskilda skäl föreligger vid väsentligt intrång i näring eller avsevärd minskning i arbetsförtjänst få ersättning i annat hänseende än förut sagts, vill jag i anledning av yttranden från ett par företagarsammanslutningar först framhålla, att det även här väsentligen bör anläggas skälighetssynpunkter. Motsvarande regel i 1953 års kungörelse ansåg jag böra tillämpas endast i ömmande fall och ersättning enligt den regeln har utgått blott i ett fåtal fall och med något tusental kronor. Utredningsmannen hävdar, att bestämmelsen i den generella lagstiftningen bör omfatta även andra fall där förlusten drabbat särskilt kännbart, varmed han menar att förlusten varit så betydande att den får antagas ha medfört en avsevärd rubbning av vederbörandes ekonomi. Från olika håll har betonats nödvändigheten av en välvillig tolkning av ifrågasvarande bestämmelse, i synnerhet när det gäller småföretagare för vilka stängning av rörelsen kan medföra fullständigt inkomstbortfall. Länsstyrelsen i Kronobergs län har förklarat att företagaren i dessa fall ej bör behandlas annorlunda än en arbetstagare som vid driftavbrott förlorat arbetsinkomst. Jag anser mig i detta sammanhang kunna förorda en något mindre restriktiv tillämpning av bestämmelsen än enligt 1953 års kungörelse. Ersättning torde sålunda stundom böra kunna ifrågakomma även om företagarens ekonomi icke avsevärt rubbats. Det bör emellertid alltid föreligga särskilda skäl och förlusten bör framstå som särskilt kännbar för att ersättning skall utgå.

Utredningsmannens förslag att, i motsats till vad som gällde enligt 1953 års kungörelse, ersättning även skall kunna utgivas för direkta utgifter som företagare haft för att effektuera myndighets förbud — såsom utgifter för vakthållning och avspärrningsanordningar — kan jag biträda.

De hittills genomgångna bestämmelserna avser ersättning till företagare för förluster av olika slag. Som nämnts innehöll 1953 års kungörelse därjämte ett stadgande om ersättning till arbetstagare som på grund av driftavbrott gått miste om arbetsinkomst. En motsvarande bestämmelse anser utredningsmannen böra ingå i den nya lagstiftningen och få den utformningen att ersättning må utgå med högst 80 procent av den förlorade inkomsten, i den mån den ej överstiger 30 kr. för dag och ej täckes genom ersättning enligt bestämmelser i annan författning eller genom gottgörelse från arbetsgivare eller sjuk-kassa. Ersättning skall sålunda icke utgå till den som är berättigad till ersättning såsom sjuk eller bacillbärare. Vidare föreslås ersättningstiden enligt denna bestämmelse skola begränsas till två månader. I fråga om de erinringar som gjorts huvudsakligen av landsorganisationen rörande

den procentuella reduktionen och maximeringen av ersättningsunderlaget kan jag hänvisa till vad jag anfört beträffande bestämmelsen om ersättning till företagare för utbetald lön. De synpunkter jag tidigare utvecklat i samband med bestämmelserna om ersättning åt bacillbärare på frågan om behovet av en föreskrift, som medger särbehandling av ömmande fall, äger enligt mitt förmenande giltighet även i förevarande sammanhang. Jag delar däremot landsorganisationens uppfattning att gränsen i tiden för ersättning enligt denna bestämmelse bör höjas till tre månader och sålunda sammanfalla med maximala ersättningstiden för tillfälliga bacillbärare.

Reglerna om ersättning åt bacillbärare har jag, såsom framgått av vad jag tidigare anfört, ansett böra utformas så att även företagare och likställda, som blivit avstängda som bacillbärare, kan få ersättning i den för bacillbärare föreslagna ordningen. Det föreligger med en sådan lösning intet behov av någon ersättningsbestämmelse rörande bacillbärare i lagstiftningen om ersättning för företagsförluster.

I det föregående har jag berört särskilda till de olika ersättningsbestämmelserna knutna begränsningar. Med 1953 års kungörelse som förebild upptager utredningsmannen i sitt förslag jämväl vissa allmänna begränsningar för rätten till ersättning. Ersättning skall sålunda icke utgå eller utgå med minskat belopp, i fall den skadelidande avsiktligt eller genom grov vårdslöshet orsakat förlust eller genom vållande eller försummelse medverkat till skadan eller vid tiden för skadans uppkomst eller närmast dessförinnan icke upprätthållit allmänt vedertagen hygienisk standard. Detsamma skall gälla där någon dömes till ansvar för förseelse mot epidemilagen eller livsmedelsstadgan. Lämnas i ansökan om ersättning medvetet oriktig uppgift, skall sökanden likaså gå förlustig ersättning. Under remissbehandlingen har nödvändigheten av sådana allmänna begränsningar betonats av åtskilliga instanser. Jag delar uppfattningen att sådana allmänna begränsningar bör finnas. I anledning av vad som anföres av medicinalstyrelsen vill jag som min mening uttala, att en underlåtenhet av en skadelidande att vidtaga särskilda åtgärder mot smittospridning självfallet bör kunna medföra att han går miste om ersättning. Beroende på omständigheterna kan en sådan underlåtenhet bedömas såsom försummelse, vållande eller grov vårdslöshet. Vad som i övrigt i denna del utlöst kritik vid remissbehandlingen är uttrycket »allmänt vedertagen hygienisk standard». Uttrycket har ansetts kunna leda till å ena sidan att kraven på hygien ställes för låga och å andra sidan att begränsningen i tillämpningen blir alltför vittomfattande. I anledning av vad som sålunda anförts vill jag förorda att begränsningen i stället knytes till att den skadelidande ej följt i vederbörlig ordning meddelad föreskrift i det avseende varom nu är fråga eller ej iakttagit sådan hygienisk standard som skäligen kan fordras. Med ställningstagande till medicinalsty-

relsens förslag att som villkor för ersättning jämväl skall stadgas att företagaren anordnat betryggande hälsokontroll synes mig böra anstå till dess nu pågående utredning i ämnet slutförts.

Den av utredningsmannen föreslagna ordningen för prövningen av ifrågavarande ersättningsärenden innebär att länsstyrelsen i första instans skall besluta i ärenden, där det begärda beloppet understiger 5 000 kr., samt att övriga ärenden och besvär över länsstyrelses beslut avgöres av Kungl. Maj:t i statsrådet. Jag finner emellertid i likhet med statskontoret övervägande skäl tala för att samtliga ärenden av förevarande slag tills vidare och intill dess en fast praxis utbildat sig bör prövas av central myndighet. Prövningen kan lämpligen liksom i fråga om ärendena enligt 1953 års kungörelse uppdragas åt statskontoret. Någon begränsning av statskontorets prövningsrätt med hänsyn till storleken av ersättningsanspråken torde icke vara behövlig. Ansökan om ersättning bör ingivas till vederbörande länsstyrelse, som efter erforderlig utredning med eget yttrande överlämnar ansökningshandlingarna till statskontoret. Ytterligare må här endast tilläggas att författningen bör upptaga en bestämmelse om rätt för statskontoret att, där sannolika skäl föreligger för att ersättning bör utgå, besluta om provisorisk utbetalning av ersättning. Besvär över statskontorets beslut i dessa ärenden torde böra prövas av Kungl. Maj:t i statsrådet.»

Departementschefen berör även viss fråga angående framställningar om ersättning för vissa företagsförluster avseende förfluten tid och uttalar härom:

»Såsom jag redan tidigare anfört utgår sedan lång tid tillbaka ersättning åt kroniska smittbärare efter prövning av förhållandena i varje särskilt fall och sedan budgetåret 1936/37 har enligt riksdagens bemyndigande motsvarande tillämpats i fråga om personer, som utan att ha konstaterats vara sjuka misstänkts föra smitta och därför isolerats. Beträffande dem har utbetalning i regel skett blott i ömmande fall, men i enlighet med mitt uttalande i fjolårets statsverksproposition vid anmälan av elfte huvudtiteln — vilket uttalande riksdagen lämnade utan erinran — har bedömningen av frågan, huruvida ömmande omständigheter förelegat, något uppmjukats. När det gäller s. k. företagsförluster har icke funnits liknande möjlighet. Endast företagsförluster som omfattades av 1953 års paratyfuskungörelse har kunnat ersättas av statsmedel. På Kungl. Maj:ts prövning är f. n. beroende vissa ansökningar om ersättning för företagsförluster, som inträffat efter den 1 januari 1954. I ett par av dessa fall har statskontoret i infordrat utlåtande förklarat viss ersättning skäligen böra beredas sökanden. Det synes mig vara i viss mån stötande att varje möjlighet f. n. saknas att kunna ersätta sådana förluster som enligt den av mig nu föreslagna lagstiftningen blir ersättningsgilla om de inträffar efter den 1 juli 1956. Därest riksdagen icke har något att erinra däremot torde Kungl. Maj:t därför böra äga besluta om ersättning även i vissa sådana fall. Jag vill tillägga att ersättning synes mig

böra kunna komma i fråga endast om omständigheterna är ömmande eller om eljest särskilda omständigheter föreligger. Sådana ansökningar bör således behandlas restriktivt. Ersättningarna torde få belasta anslaget Vissa kostnader för allmän hälso- och sjukvård.»

Specialmotivering till lagen om ersättning åt smittbärare

Departementschefen

Av departementschefens i propositionen lämnade specialmotivering för de olika paragraferna må här återgivas följande.

1 §.

»I första stycket anges, vilka ingripanden som kan berättiga till ersättning. Vidare utsäges att ersättningen skall utgå av statsmedel. Rätten till ersättning har därvid icke gjorts beroende av att förlust uppkommit.

I den allmänna motiveringen har angivits på vilka personer lagen skall äga tillämpning. De avgränsningar som därvid gjorts innebär, att endast smittförande personer eller personer som misstänkes föra smitta avses, samt att inom den förstnämnda gruppen undantagits de, vilka på grund av angivna tillstånd förlorat sin arbetsförmåga. Dessa senare är nämligen i princip berättigade att uppbära full sjukpenning enligt lagen om allmän sjukförsäkring, och meningen är ej att lagen om ersättning åt smittbärare skall tillämpas i den mån sjukpenning kan utgå. Den omständigheten att en sådan person icke är sjukpenningförsäkrad eller uppburit sjukpenning på grund av smittsam sjukdom så länge att han blivit utförsäkrad skall givetvis i och för sig icke medföra att reglerna om ersättning åt smittbärare träder i tillämpning. Å andra sidan må redan i detta sammanhang framhållas, att även en person, som är berättigad att uppbära sjukpenning, kan få ersättning enligt denna lag. Så är fallet för det första då den, som misstänkes eller konstaterats föra smitta, under tid för ingripandet har till minst hälften nedsatt arbetsförmåga på grund av annan sjukdom. Vidare kan det fallet tänkas, att en smittsam sjukdom visserligen icke medför förlust av arbetsförmågan men nedsätter denna med minst hälften. I båda dessa fall kan såväl sjukpenning som ersättning enligt denna lag utgå. Sjukpenningen skall därvid avräknas från sistnämnda ersättning. Härom stadgas i 5 §.

Ersättning enligt denna lag utgår till svenska och utländska medborgare, vare sig de är bosatta i riket eller endast på tillfälligt besök här.

Avgränsningen av de personer på vilka lagen är tillämplig kommer till uttryck genom den i andra stycket upptagna definitionen på smittbärare.

Genom att för rätt till ersättning föreskrives icke som enligt utredningsmannens förslag att vederbörande skall kunna betraktas som frisk utan

endast att han icke till följd av smittsam sjukdom eller annat smittsamt tillstånd förlorat sin arbetsförmåga, undgår man de tolkningssvårigheter, som påpekats under remissbehandlingen. De fall som medicinalstyrelsen och landsorganisationen berör omfattas sålunda av definitionen på smittbärare i andra stycket.»

3 §.

»I den allmänna motiveringen har jag förordat, att ersättningsbeloppet när det gäller tillfällig smittbärare skall beräknas i huvudsak enligt reglerna för sjukpenningförsäkringen. Jag avser därmed, att smittbäraren i princip skall få ersättning med samma belopp för dag som han, om han blivit sjuk den dag ingripandet sker, fått uppbära i sjukpenning och barn-tillägg under de första 90 dagarna av en sjukperiod, för vilka sjukpenning utgår. Hänsyn skall därvid tagas både till den obligatoriska och frivilliga försäkringen. Om för smittbärare, som är frivilligt försäkrad, gäller en karenstid på 18 dagar eller en karenstidsförlängning med 15 eller 30 dagar, skall ersättningen likväl redan från första dagen utgå med det högsta belopp smittbäraren äger utfå i sjukpenning. Däremot skall, som jag tidigare framhållit, icke beaktas frivillig försäkring med karenstidsförlängning om 90 dagar. Samma ersättningsbelopp för dag bör gälla under hela den tid ingripandet avser, oavsett om inkomsten under denna tid undergår förändringar och oavsett om tilläggsjukpenningen enligt sjukförsäkringslagens bestämmelser skulle ha nedgått under samma tid. För att företagare och andra som har annan inkomst av förvärvsarbete än inkomst av tjänst skall kunna få ersättning motsvarande hela deras årsinkomst av förvärvsarbete även om de icke är frivilligt försäkrade för högsta möjliga sjukpenningtillägg fordras en kompletterande bestämmelse. Den kan lämpligen utformas så att ersättningsbeloppet för dag skall motsvara den sjukpenning, inbegripet sjukpenningtillägg, och barntillägg som skulle ha utgått om hela årsinkomsten av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. I första stycket har, såvitt avser de som är sjukpenningförsäkrade, upptagits bestämmelser med det nu angivna innehållet. Dessa är således tillämpliga i stort sett på alla svenska medborgare över 16 år, som har en årsinkomst av förvärvsarbete uppgående till minst 1 200 kr. eller som oaktat de icke har sådan inkomst är frivilligt försäkrade (hemmafruar och studerande).

Ersättning till smittbärare, som icke är sjukpenningförsäkrad, skall beräknas på samma sätt som om han varit obligatoriskt sjukpenningförsäkrad. Det betyder att ersättningen lägst skall motsvara grundsjukpenningen, oavsett om inkomsten uppgår till 1 200 kr. Likaså skall ersättningsbeloppet efter nämnda regler bestämmas som om hela årsinkomsten av förvärvsarbete utgjort inkomst av tjänst. I paragrafens andra stycke upptages en bestämmelse med den här angivna innebörden.

I enlighet med vad som under remissbehandlingen föreslagits av läns-

styrelsen i Norrbottens län upptages i tredje stycket en föreskrift om att ersättning ej utgår till den som är under 16 år med mindre han visar att han genom ingripandet går miste om arbetsinkomst. Såsom anmärkts i den allmänna motiveringen bör med arbetsinkomst icke förstås en helt tillfällig dagsförtjänst.»

4 §.

»Utredningsmannens förslag att ersättning åt smittbärare skall minskas, då smittbäraren är intagen på epidemivårdanstalt, synes mig böra utvidgas till att omfatta jämväl annan sjukvårdsanstalt. Grunden för minskningen är nämligen, att smittbäraren åtnjuter kostnadsfri vård. De sjukförsäkrade får emellertid i regel sina sjukvårdskostnader helt ersatta av sjukkassan, då vården meddelats på någon av de i sjukförsäkringslagen angivna sjukvårdsanstalterna. Då det gäller person, som är berättigad till sjukpenning, sker visserligen för tid han är intagen på sjukvårdsanstalt en minskning i utgående förmåner redan genom att sjukpenningen utbytes mot hempenning. Erhåller han för samma tid ersättning även som smittbärare, skall enligt 5 § i förevarande lagförslag från ersättningen avdragas hempenningen. Sker icke samtidigt en minskning med belopp som svarar mot skillnaden mellan sjukpenningen och hempenningen skulle smittbäraren totalt utfå högre ersättning än han med hänsyn till den kostnadsfria vården bör vara berättigad till.

I enlighet med försäkringsrådets påpekande bör en regel motsvarande den i 25 § tredje stycket sjukförsäkringslagen ingå även här. I nämnda lagrum stadgas, att å sjukvårdsanstalt intagen kvinna, som i hemmet har minst ett barn under tio år vilket är sjukvårdsförsäkrat såsom barn till henne eller hennes make, hempenningen skall utgöra lägst tre kronor, vartill kommer barntillägg om minst två kronor. I överensstämmelse härmed bör smittbärarersättningen i berörda fall icke understiga fem kronor för dag.»

5 §.

»Med beaktande av vad försäkringsrådet och riksförsäkringsanstalten anfört anser jag, att i stället för vad utredningsmannen föreslagit 5 § bör utformas så att från smittbärarersättningen skall avräknas vad smittbäraren under tiden för ingripandet må uppbära i sjukpenning eller hempenning och barntillägg enligt lagarna om sjukförsäkring och yrkesskadeförsäkring eller annan motsvarande författning ävensom i tilläggspenning och barntillägg enligt lagen om moderskapshjälp. Detta innebär bl. a., att om smittbäraren endast är berättigad till halv sjukpenning han erhåller ersättning enligt detta lagförslag så att hans sammanlagda förmåner motsvarar hel sjukpenning. Jämväl då smittbäraren utfår halv sjukpenning därför att hans arbetsförmåga nedsatts av smittsam sjukdom eller annat smittsamt tillstånd skall stadgandet tillämpas på detta sätt.

Med hänsyn till de överenskommelser som träffats med andra länder om reciprok tillämpning av lagstiftningen om yrkesskadeförsäkring på andra ägna medborgare bör avdrag ske även för ersättning enligt främmande makts berörda lagstiftning. En bestämmelse härom upptages i paragrafens tredje stycke.»

6 §.

»Principiellt sett synes det riktigt, att ersättning skall utgå allenast för de löneförmåner som bortfaller under en isolering, oavsett om lönen uppbäres i allmän eller enskild tjänst. Emellertid är det så gott som uteslutande i förstnämnda fall som lön utgår under avstängning, varom här är fråga. Det väsentliga är också att tillse att av allmänna medel icke samtidigt tillhandahålles lön och ersättning enligt detta lagförslag. Sedan generella bestämmelser om ersättning åt smittbärare antagits, torde det bli än mera sällsynt, att enskild arbetsgivare utger lön under avstängning. Det är med hänsyn till de få sådana fall, som därefter kan tänkas förekomma, icke motiverat att pålägga sjukkassorna en skyldighet att kontrollera, huruvida arbetstagare i enskild tjänst åtnjuter lön under tiden för ingripandet. Då arbetstagare uppbär lön av allmänna medel kan kontrollen däremot verkställas genom avlöningsförfattningarna m. m. Det torde för övrigt i betraktande av de bestämmelser som gäller i ifrågavarande hänseende bli ytterligt ovanligt att framställning göres om ersättning från sjukkassa av anställda i allmän tjänst.»

8 §.

»I enlighet med utredningsmannens förslag synes böra föreskrivas att ansökan om ersättning skall göras inom sex månader, vid äventyr att rätten till ersättning förloras. Emellertid visar erfarenheterna från handläggningen av ärendena enligt 1953 års kungörelse att behov finnes av en dispensmöjlighet. Det bör därför vara Konungen obetaget att, då särskilda skäl föreligger, besluta att framställning må prövas även om den göres senare än sex månader efter det skadan uppstod.

Vidare bör här stadgas att sökanden skall vara skyldig att avge försäkran angående honom tillkommande lön eller annan ersättning som skall avräknas.

I överensstämmelse med de synpunkter som framkommit under remissbehandlingen synes det böra klart utsägas i stadgandet, att till stöd för framställning om ersättning kan åberopas tjänsteläkares bevis om ingripandet. Med tjänsteläkare avses därvid stadsläkare eller provinsialläkare eller därmed likställd läkare. Med hänsyn till den praxis, som utbildat sig på förevarande område, torde det icke vara erforderligt att i förevarande samman-

hang vidtaga särskilda åtgärder för att möjliggöra delegation av beslutanderätten från hälsovårdsnämnden till tjänsteläkaren. En förutsättning för att ersättning skall kunna utgå är att myndighet funnit ingripande nödvändigt. I betraktande härav kan ett intyg av läkare på epidemisjukhus att en där intagen person efter viss dag är att anse som smittbärare icke utan vidare ersätta sådant bevis, som här avses.»

13 §.

»Närmare föreskrifter angående tillämpningen av den nya lagen kan visa sig erforderliga. I så fall bör det ankomma på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela sådana föreskrifter. I detta hänseende må särskilt påpekas, att föreskrifter kan böra meddelas om skyldighet för den myndighet som beslutar ingripande att skyndsamt underrätta vederbörande sjukkasse därom. Sådan underrättelse är nämligen en förutsättning för att sjukkassan skall kunna utöva vederbörlig kontroll.»

Övergångsbestämmelser

»Ifrågavarande lag föreslås skola träda i kraft den 1 juli 1956. De som redan vid lagens ikraftträdande är föremål för ingripande som i 1 § sägs sedan mer än 90 dagar i följd bör givetvis behandlas som kroniska smittbärare. Även i övrigt synes vid avgörandet av frågan, huruvida en person skall betraktas som kronisk smittbärare, böra medräknas den tid ingripandet före lagens ikraftträdande varat. Det innebär t. ex. att om ingripandet varat 60 dagar, vederbörande har rätt till ersättning enligt de för tillfälliga smittbärare gällande reglerna endast under 30 dagar.»

Följdändring i kommunalskattelagen

Departementschefen

I fråga om förslaget till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen uttalar departementschefen:

»Såsom jag tidigare anfört bör ersättningen åt smittbärare vara skattefri. I fråga om tillfälliga smittbärare följer detta redan av det system som valts för bestämmandet av ersättningsbeloppen. Vid fastställandet av ersättning åt kroniska smittbärare skall hänsyn tagas ej blott till inkomstförlusten på grund av ingripandet utan även bl. a. till behovet av ersättning. Omprövning av ersättningen skall göras från tid till annan, därvid inträdda förändringar i förhållandena skall beaktas. I betraktande härav synes ersättningen icke böra i skattehänseende jämsställas med livränta eller periodiskt understöd. Jämväl ersättningen åt kroniska smittbärare bör därför och i enhetlighetens intresse vara skattefri.

Däremot torde skäl icke föreligga att undantaga ersättning enligt reglerna om ersättning för företagsförluster m. m. från skattskyldighet.»

Motionerna

I motionerna framföres synpunkter såväl avseende utformningen av reglerna för ersättning åt smittbärare som i fråga om de föreslagna grunderna för ersättning för företagsförluster m. m. Vad avser den förstnämnda frågan framhålles i motionerna att riksdagen vid antagande av förevarande lagförslag borde uttala att lagen finge betraktas som ett provisorium, som inom en icke alltför lång tidsrymd, förslagsvis tio år, borde omprövas med beaktande av de under denna tid vunna erfarenheterna. Till stöd för denna mening anför motionärerna bl. a. att det syntes som om de skäl, som framförts för att full ersättning borde utgivas åt smittbärare, vägde tyngst. Vidare uttalas, att i fråga om kroniska smittbärare ersättningen i varje fall under de två första åren borde utgå med högre belopp än som föreslagits i propositionen. Önskvärdheten av att frågan om ersättning åt smittbärare kunnat upptagas i det internationella, i första hand det inter-nordiska samarbetet framhålles även.

Motionärerna konstaterar i fortsättningen att de föreslagna ersättningsreglerna icke avser ingripanden enligt tuberkulosförordningen och uttalar i anslutning härtill att vid avstängning av person med smittsam tuberkulos med stöd av 25 och 26 §§ livsmedelsstadgan rätt till ersättning enligt den föreslagna lagen dock kan föreligga. Vidare anför motionärerna att vid annan sjukdom än sådan, som avses i epidemilagen, avstängning av smittbärare icke hindrade denne från att utföra allt slags arbete och att ersättningsfrågan i sådana fall därför borde bedömas enligt för hela landet enhetliga normer och beslut fattas centralt av Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen och icke av sjuk-kassa respektive länsstyrelse. Bestämmelse härom syntes motionärerna böra införas genom tillägg till 7 och 12 §§ i lagförslaget.

I motionerna framhålles, att enligt förslaget Konungen eller av Konungen utsedd myndighet bemyndigas att meddela föreskrifter för tillämpningen av den nya lagen. Som exempel på sådan föreskrift hade departementschefen nämnt skyldighet för den myndighet, som beslutar ingripande, att skyndsamt underrätta vederbörande sjuk-kassa därom. Motionärerna uttalar, att denna bestämmelse syntes vara av sådan vikt att den borde ingå i lagen. Detsamma torde enligt motionärerna gälla om den av departementschefen förordade regeln att ersättning till kronisk smittbärare skall bestämmas för en tid av högst två år åt gången.

Såvitt angår de förordade grunderna för ersättning åt företagare m. fl. framföres i motionerna synpunkter på frågan om ersättning för kostnad avseende laboratorieundersökning. Motionärerna framhåller till en början att det borde klart utsägas att ersättning för provtagning för sådan undersökning icke skall utgå enligt det förevarande förslaget. I motionerna före-

slås den ändringen i propositionens förslag, att det belopp, som företagare m. fl. i förevarande avseende själv får vidkännas, måtte bestämmas till 100 kronor, ej till 1 000 kronor, som departementschefen föreslagit. Vidare föreslår motionärerna att ifrågavarande belopp hänföres till kalenderår och icke till varje särskild epidemi. I syfte att genomföra en klarare gränsdragning mellan å ena sidan sådan undersökning, som jämlikt 23 a § epidemilagen skall bekostas av epidemidistrikt, och å andra sidan undersökning, som bekostas antingen av hälsovårdsnämnd eller av ett företag, och som i sistnämnda fall kan komma att ersättas enligt det föreliggande förslaget, föreslår motionärerna slutligen ett tillägg till nämnda lagrum av innebörd att betalningsskyldighet för epidemidistrikt icke skall föreligga vid laboratorieundersökning av prov avseende varor och till synes frisk personal vid företag, som framställer, bereder, försäljer eller serverar livsmedel.

Utskottet

Såsom av den ovan inledningsvis lämnade redogörelsen framgår har frågan om ersättning till den enskilde medborgaren vid ingripanden i hälsovårdens intresse sedan lång tid tillbaka varit föremål för uppmärksamhet från statsmakternas sida. När det gäller personer, som avstängts från sitt arbete eller eljest ålagts inskränkningar i sin rörelsefrihet, har sedan många år funnits möjligheter att under vissa förhållanden efter prövning från fall till fall i begränsad utsträckning erhålla ersättning av statsmedel. I anledning av paratyfusedemien 1953 gavs vidare i en kungl. kungörelse vissa bestämmelser innebärande en vidgad rätt till ersättning för förluster, förorsakade i samband med denna epidemi. Några generella regler om ersättning åt personer, vilka såsom smittbärare avstängts från sitt arbete och härigenom åsamkats förlust, finns emellertid inte enligt svensk lag. I förevarande proposition framhålles bl. a., att sedan genom den obligatoriska sjukförsäkringens införande så gott som hela befolkningen beretts ett visst skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom, det måste te sig inkonsekvent att det ej finns någon lagstadgad rätt till ersättning för inkomstbortfall, förorsakat av isolering på grund av smittfara. Utskottet ansluter sig till denna uppfattning och vill uttala sin tillfredsställelse över att nu på detta område föreslås införande av vissa generella ersättningsregler vid förluster, som på grund av ingripanden från det allmännas sida förorsakats den enskilde medborgaren.

De ersättningsregler, som tillskapades i samband med 1953 års paratyfus-epidemi, innebar även att ersättning av allmänna medel i viss utsträckning kunde utgivas för vissa företagsförluster m. m. Exempelvis kunde ersättning utgivas för varupartier, som måste förstöras till följd av myndighets förordnande härom. Utskottet anser i likhet med departementschefen att

även när det gäller förluster av nu angivet slag generella ersättningsbestämmelser bör meddelas.

Propositionens förslag innebär beträffande den som är smittbärare att denne får en i lag fastslagen rätt till ersättning enligt vissa bestämda grunder och i fråga om företagsförluster m. m. att möjlighet skapas att efter vissa principer, vilkas huvuddrag återgives i propositionen, utge ersättning till den skadelidande. Utskottet finner en dylik reglering av ersättningsfrågan naturlig och lämplig.

Vad beträffar spørsmålet om avgränsningen av de fall, som bör inbegripas under lagstiftningen, innebär förslaget när det gäller ersättning vid ingripande mot person att de ifrågasatta reglerna skall bli tillämpliga på den som är behäftad med smittsam sjukdom eller eljest är smittförande samt på den som misstänkes föra smitta — dock utan att till följd av nu angivna förhållanden ha förlorat sin arbetsförmåga — och som på grund av myndighets ingripande, företaget med stöd av epidemilagen, livsmedelsstadgan eller mejeristadgan till förekommande av att smitta sprides underkastas observation eller isolering eller eljest inskränkning i arbete, varmed han må taga befattning. Förslaget innebär sålunda bl. a. att ingripanden enligt tuberkulosförordningen icke kommer att omfattas av lagstiftningen. Med hänsyn till att varken medicinalstyrelsen eller styrelsen för statens bakteriologiska laboratorium haft något att erinra mot att ingripande enligt tuberkulosförordningen lämnas utanför den föreslagna lagstiftningen och på de av departementschefen i övrigt i denna del angivna skälen anser sig utskottet kunna godtaga den föreslagna begränsningen härutinnan. I motionerna I: 539 och II: 711 anmärkes att när det gäller person med smittsam tuberkulos rätt till ersättning enligt de föreslagna bestämmelserna dock kan uppkomma i visst fall, nämligen då avstängning sker med stöd av livsmedelsstadgans bestämmelser. Utskottet vill i anslutning härtill framhålla att då person behäftad med smittsam tuberkulos så gott som undantagslöst torde vara att anse som sjuk och således berättigad till sjukersättning, de fall då de nu föreslagna ersättningsbestämmelserna kan komma att bli tillämpliga å sådan person torde vara mycket sällsynta.

Vad härefter beträffar den föreslagna avgränsningen i fråga om ersättningen för företagsförluster m. m. finner utskottet den i propositionen föreslagna begränsningen till ersättning vid extraordinära ingripanden i epidemibekämpande syfte vara lämplig.

Utskottet ansluter sig även till förslaget att utgående ersättningar skall gäldas av statsmedel.

I fråga om ersättningens storlek innebär förslaget att ersättning åt tillfälliga smittbärare, varmed förstås personer, som är föremål för ingripande under högst nittio dagar i följd, skall bestämmas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller angående sjukpenning enligt sjukförsäkringslagen. Någon karenstid skall dock icke räknas. För smittbärare som

är föremål för ingripande under längre tid än nittio dagar i följd — kronisk smittbärare — skall gälla särskilda regler. Åt sådan smittbärare skall ersättning för inkomstbortfall eller annan förlust kunna utgivas med belopp, som i varje särskilt fall prövas skäligen med beaktande av behovet av ersättning, förlustens storlek och övriga omständigheter. I likhet med vad som är fallet i fråga om sjukpenning enligt sjukförsäkringslagen skall ersättning till smittbärare enligt förevarande förslag vara skattefria. Ersättning till tillfälliga smittbärare skall enligt förslaget utbetalas av sjuk-kassorna. I fråga om kroniska smittbärare föreslås att ersättning skall utgivas efter prövning av vederbörande länsstyrelse. I motionerna I: 539 och II: 711 har gentemot det framlagda förslaget invänts att det syntes motionärerna som om de tyngst vägande skälen kunde anföras för en lösning innebärande att full ersättning för inkomstbortfall utgäves. Motionärerna har dock icke velat motsätta sig att det föreliggande förslaget lagfästes men har anført, att härvid borde uttalas att lagen vore att betrakta som ett provisorium. Såsom skäl härför har i motionerna ytterligare anförts att i fråga om kroniska smittbärare ersättningen i varje fall under de två första åren borde utgå med högre belopp än som föreslagits i propositionen. Önskvärdheten av att frågan om ersättning åt smittbärare kunnat upptagas till behandling i det internationella, i första hand det inter-nordiska samarbetet har från motionärernas sida även framhållits.

Förslaget att anknyta ersättningen åt tillfälliga smittbärare till sjuk-försäkringslagens regler om sjukpenningförsäkring anser utskottet vara en ur skilda synpunkter rationell lösning av den föreliggande ersättnings-frågan. När det gäller att avgöra om de ersättningsbelopp, som enligt det föreslagna systemet kommer att utgå, kan anses skäliga, vill utskottet särskilt understryka dels att någon karenstid icke skall beräknas, dels att ersättningsbeloppen föreslås skola bli skattefria. Enligt utskottets mening kan det vid ingripanden av förevarande slag icke anses vara i och för sig oskäligt att någon mindre del av den uppkomna förlusten får bäras av den enskilde medborgaren själv. Den fördel, som det måste anses innebära att ersättningen genom anknytningen till sjukförsäkringen kan ut-betalas genast och löpande under avstängningstiden får vidare anses i viss mån uppväga de nackdelar, som möjligen kan vara att finna däri att er-sättningarna i de flesta fall i någon mån kommer att understiga den upp-komna förlusten. När det gäller de kroniska smittbärarna bör enligt ut-skottets mening beaktas, att det här rör sig om ett fåtal fall, där omstän-digheterna kan vara mycket varierande både med avseende å inkomstbort-fallets storlek och i fråga om möjligheterna till omskolning och försörj-ningsförhållanden i övrigt. Utskottet anser det därför icke lämpligt att för denna kategori i lagen fastslå ersättningsbeloppens storlek. Departements-chefen har med betonande av att schematisk tillämpning icke borde före-komma anslutit sig till utredningsmannens förslag att ersättningen till

dessa personer i regel bör bestämmas till lägst tre och högst tio kronor om dagen. Utskottet kan i allt väsentligt ansluta sig till de gjorda uttalandena men vill understryka den av departementschefen antydda möjligheten att vid mera betydande inkomstbortfall — under förutsättning att annan försörjningsmöjlighet icke står till buds — bestämma ersättningen till högre belopp än tio kronor om dagen. I enlighet med det anförda godtager utskottet de i propositionen föreslagna bestämmelserna om ersättning till smittbärare.

Vad beträffar den i motionerna framförda tanken om upptagande av förevarande lagstiftningsfråga i internationellt samarbete har utskottet givetvis icke något att erinra mot att frågan, om möjlighet härtill yppas, prövas i internationellt sammanhang. Utskottet vill emellertid framhålla att när det gäller det föreliggande lagförslaget en sådan behandling av ärendet ofrånkomligen skulle ha föranlett att förslagets framläggande fördröjts i icke önskvärd utsträckning.

När det gäller en lagstiftning av förevarande slag kan helt naturligt förhållanden framdeles yppas som motiverar att lagen göres till föremål för översyn. Sådana omständigheter bör dock icke föranleda till att lagen, såsom motionärerna framhållit, betraktas som ett provisorium. Som av det ovan sagda torde framgå har utskottet vid sin prövning av förslagets huvudlinjer funnit dessa i nuvarande läge ur skilda synpunkter tillfredsställande utformade och ägnade att lämna skäliga och med hänsyn till förhållandena väl avpassade ersättningar.

Motionärerna har anført att i fråga om annan sjukdom än sådan som avses i epidemilagen avstängning icke innebure hinder för utförande av allt slags arbete och att ersättningsfrågan i dylika fall därför borde bedömas enligt för hela landet enhetliga normer. Beslut angående ersättning borde enligt motionärerna i dessa fall fattas centralt av Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen. Motionärerna synes alltså utgå från att prövning av inkomstbortfallets storlek i varje enskilt fall skall äga rum. Utskottet får i anledning härav erinra om att i fråga om tillfälliga smittbärare rätten till ersättning icke gjorts beroende av att förlust uppkommit. Då någon prövning av inkomstbortfallets storlek i dessa fall alltså icke skall äga rum, synes något behov av en central prövning i fråga om ersättning till dessa smittbärare icke föreligga. Vad beträffar de kroniska smittbärarna vill utskottet ånyo understryka att det här rör sig om ett fåtal fall årligen. Med hänsyn härtill synes det icke böra ifrågakomma att låta prövningen av dessa fördelas på olika myndigheter allt efter som ingripandet sker med stöd av den ena eller andra författningen. På grund härav och då utskottet icke heller finner det med hänsyn till dessa ärendens natur motiverat att prövningen förläggas till Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen kan utskottet icke heller i detta avseende förorda något avsteg från propositionens

förslag, vilket såsom ovan anförts innebär att vederbörande länsstyrelse i dessa fall skall pröva ersättningsfrågan.

Utskottet kan icke heller tillstyrka motionärernas förslag att en bestämmelse om skyldighet för den myndighet, som beslutar ingripande, att skyndsamt underrätta vederbörande sjukkasse därom, införes i lagen. Erinras må att en förutsättning för utfående av ersättning är att ansökan härom ingivits till vederbörande sjukkasse. Om en bestämmelse om underrättelseplikt av nyss angivet slag befinnes erforderlig, bör en sådan föreskrift såsom varande av rent administrativ natur icke ha sin plats i lagen utan utfärdas i annan ordning. Icke heller finner utskottet lämpligt att, såsom motionärerna föreslagit, i lagen inskriva den av departementschefen förordade regeln att ersättning till kronisk smittbärare skall bestämmas för en tid av högst två år åt gången. I anslutning härtill vill utskottet erinra om att lagen för dessa fall endast upptager de grunder, efter vilka ersättning bör utgå, men icke anger ersättningsbelopp och dylikt. Med hänsyn särskilt till att ersättningen i viss utsträckning bestämmes efter skälighetsprövning synes den föreslagna utformningen av lagtexten böra godtagas.

Ej heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot de framlagda lagförslagen.

Vidkommande härefter departementschefens förslag i fråga om de närmare grunderna för utgivande av ersättning i anledning av förluster, som försorsakats företagare m. fl., vill utskottet här närmare beröra endast ett speciellt spörsmål, nämligen frågan om ersättning för kostnad avseende laboratorieundersökning. Såsom i motionerna I: 539 och II: 711 framhålles är det icke avsett att någon ersättning för provtagning för dylik undersökning skall utgå enligt det föreliggande förslaget. Propositionens förslag innebär att ersättning för laboratorieundersökning skall kunna utgivas i den mån det sammanlagda beloppet av vad den ersättnings sökande i sådant hänseende fått vidkännas överstiger 1 000 kronor. I motionerna föreslås att ersättning skall kunna utgivas redan i den mån nyssnämnda belopp överstiger 100 kronor. Enligt utskottets mening är det önskvärt att det administrativa förfarandet icke betungas med ersättningsyrkanden avseende relativt ringa belopp. Med hänsyn härtill och då den i propositionen förordade avgränsningen även i övrigt synes utskottet skälig ansluter sig utskottet i denna del till propositionens förslag. Departementschefen har i fråga om det förordade maximibeloppet uttalat att detta hänförde sig till varje särskild epidemi. Motionärerna har gentemot detta uttalande framhållit att omfattande undersökningar i förebyggande syfte kunde komma att föreskrivas redan innan förhållandena utvecklats så att en epidemi kunde anses vara för handen. För att öppna möjlighet till ersättning även för sådana undersökningar föreslår motionärerna att beloppet skall hänföras till kalenderår i stället för till varje särskild epidemi. Utskottet vill i anledning av

detta förslag påpeka att en anknytning till kalenderår i visst fall kan komma att för den ersättningsberättigade innebära en försämring i förhållande till propositionens förslag, nämligen om en epidemi sträcker sig över ett årskifte. Vidare vill utskottet framhålla att om laboratorieundersökningar föreskrivits i så stor omfattning att kostnaden härför för ett företag uppgår till över 1 000 kronor, situationen regelmässigt torde böra bedömas så, att rätt till ersättning enligt det föreliggande förslaget får anses föreligga. Enligt utskottets mening bör rätt till ersättning för laboratorieundersökning — om övriga förutsättningar härför är uppfyllda — vara för handen redan vid ett ingripande som sker vid en antydan till epidemi.

I syfte att genomföra en klarare gränsdragning mellan sådan undersökning, som jämlikt 23 a § epidemilagen skall bekostas av epidemidistrikt och andra undersökningar, däribland sådana som kan komma att ersättas enligt det föreliggande förslaget, föreslår motionärerna slutligen ett tillägg till nämnda lagrum av innebörd att betalningsskyldighet för epidemidistrikt icke skall föreligga vid laboratorieundersökning av prov avseende varor och till synes frisk personal vid företag som framställer, bereder, försäljer eller serverar livsmedel. Utskottet vill i anslutning härtill framhålla, att det föreliggande förslaget icke avser att göra någon ändring i fråga om den ersättningsskyldighet som jämlikt nyssnämnda lagrum åvilar epidemidistrikt. Bestämmelsen i 23 a § epidemilagen syftar på det fall då i samband med ett sjukdomsfall myndighet föreskrivit undersökning av prov från den sjuke, personer i hans omgivning m. m., medan den i förevarande förslag framlagda ersättningsregeln avser att gottgöra vissa företagskostnader uppkomna i samband med bekämpande av en epidemi. Det nu föreslagna stadgandet synes alltså i och för sig icke komplicera tolkningen av 23 a § epidemilagen. I fråga om tillämplighetsområdet för denna paragraf har icke i förevarande sammanhang förebragts sådant material att utskottet är övertygat om att en ändring är erforderlig. Om det emellertid sedan ytterligare erfarenhet vunnits skulle visa sig, att oklarhet i praktiken uppkommer rörande tillämpningsområdet för de olika ersättningsbestämmelserna, torde frågan om ändring böra upptagas till förnyat övervägande.

Även i övrigt ansluter sig utskottet till propositionens förslag i fråga om de förordade grunderna för ersättning åt företagare m. fl. som tillfogas kostnader och förluster i anledning av myndighets ingripande med stöd av epidemilagen eller livsmedelsstadgan. Det torde dock böra understrykas att eventuella förändringar i penningvärdet kan böra föranleda en omprövning av de i propositionen i denna del berörda ersättningsbeloppens storlek.

Utskottet har icke heller något att erinra mot att Kungl. Maj:t beslutar om ersättning i vissa i propositionen angivna fall avseende företagsförluster, som inträffat efter den 1 januari 1954 men icke omfattas av förslaget i övrigt.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

I. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, nr 126, såvitt nu är i fråga, måtte

A. antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ersättning åt smittbärare,

2) lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

B. medgiva att av statsmedel må utbetalas ersättning åt företagare m. fl., som tillfogas kostnader och förluster i anledning av myndighets ingripande med stöd av epidemilagen eller livsmedelsstadgan, enligt i propositionen angivna grunder;

II. att motionerna I: 539 och II: 711, i den mån de icke kan anses besvarade genom vad utskottet ovan anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1956

På andra lagutskottets vägnar:

ELSA JOHANSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Sunne, fru Carlqvist, herrar Huss, Mannerskantz, Grönkvist och Alvar Andersson;

från andra kammaren: fru Johansson i Norrköping, herrar Jacobsson i Tobo, Carlsson i Bakeröd, fröken Höjer, herr Svensson i Göteborg, fröken Sandell, herr Johansson i Södertälje och fröken Wetterström.

Reservation

av herr *Huss* och fröken *Höjer*.